

RAPORT O STANIE BRANŻY FUNERALNEJ W POLSCE

2025

Spis treści

01.

Problemy Współczesnej
Branży Funeralnej w Polsce
ze Szczególnym
Uwzględnieniem Aspektów
Prawnych

CIAPP
RAPORT
O STANIE
BRANŻY
FUNERALNEJ
W POLSCE
2025

1. Wprowadzenie: Współczesna Branża Funeralna w Polsce – Krajobraz i Główne Wyzwania

Polska branża funeralna, obsługująca jeden z najtrudniejszych i nieuniknionych aspektów ludzkiego doświadczenia, znajduje się obecnie w okresie transformacji, naznaczonym zarówno przez wewnętrzne wyzwania strukturalne, jak i presję zewnętrznych zmian społeczno-ekonomicznych oraz technologicznych. Zrozumienie złożoności problemów tego sektora wymaga analizy jego specyfiki rynkowej, otoczenia prawnego oraz dynamiki społecznej.

Krótką charakterystyka rynku:

Polski rynek funeralny to segment gospodarki o znaczącej wartości, szacowanej rocznie na 4–5 miliardów złotych.¹ Ta kwota odzwierciedla nie tylko bezpośrednie koszty związane z organizacją pochówków, ale także szeroki zakres usług i produktów towarzyszących. Struktura tego rynku jest wysoce specyficzna – charakteryzuje ją dominacja mikroprzedsiębiorstw, które mogą stanowić nawet do 96% wszystkich podmiotów, oraz firm o charakterze rodzinnym.² To znaczne rozdrobnienie jest widoczne w danych rejestrowych; choć w systemie REGON formalnie figuruje około 4 tysiące podmiotów deklarujących działalność pogrzebową (PKD), szacuje się, że faktycznie aktywnych na rynku firm jest o połowę mniej.² Taka atomizacja rynku, mimo iż może sprzyjać lokalnej dostępności usług, stwarza jednocześnie wyzwania w kontekście standaryzacji i kontroli jakości. Sektor ten generuje również znaczną liczbę miejsc pracy – szacuje się, że zatrudnienie znajduje tu około 100 tysięcy osób, przy czym istotna część tej liczby może funkcjonować w ramach tzw. szarej strefy.³

Rozdrobnienie rynku, choć samo w sobie nie jest zjawiskiem negatywnym, w połączeniu z przestarzałymi ramami prawnymi i niedostatecznym nadzorem, tworzy podatny grunt dla rozwoju nieprawidłowości. Utrudnia to wprowadzanie jednolitych, wysokich standardów jakościowych oraz efektywną walkę z nierejestrowaną działalnością. Małe, często rodzinne firmy, dysponujące ograniczonym kapitałem, mogą napotykać bariery w inwestowaniu w nowoczesne technologie, specjalistyczne szkolenia personelu czy kosztowne dostosowania do wymogów sanitarnych i ekologicznych. Taka sytuacja może w konsekwencji hamować proces modernizacji całego sektora. Obserwowana w ostatnich latach presja na konsolidację rynku ² może być naturalną odpowiedzią na te wyzwania, jednak jej przebieg i skutki dla jakości usług oraz cen również wymagają uważnej obserwacji i potencjalnie interwencji regulacyjnej.

Zarys głównych problemów i znaczenia sektora:

Branża funeralna w Polsce boryka się z szeregiem fundamentalnych problemów. Do kluczowych wyzwań należą przede wszystkim przestarzałe i nieadekwatne do współczesnych realiów regulacje prawne, systematycznie rosnące koszty organizacji pogrzebu, zamrożona przez wiele lat i wciąż niewystarczająca kwota zasiłku pogrzebowego, a także rozległa szara strefa i związana z nią nieuczciwa konkurencja. Dodatkowo, sektor musi sprostać oczekiwaniom wynikającym ze zmieniających się postaw społecznych, rosnącej świadomości ekologicznej oraz dynamicznego postępu technologicznego.

Nie można przy tym zapominać o wyjątkowej roli społecznej, jaką pełni branża funeralna. Usługi pogrzebowe świadczone są w momencie głębokiej żałoby i kryzysu emocjonalnego, co implikuje bezwzględną potrzebę zapewnienia najwyższych standardów etycznych, profesjonalizmu oraz empatii ze strony przedsiębiorców i ich pracowników. Godne pożegnanie zmarłego jest istotnym elementem procesu żałoby, a jakość usług funeralnych ma bezpośredni wpływ na doświadczenia rodzin w tym trudnym czasie.

2. Analiza Otoczenia Prawnego Polskiej Branży Funeralnej

Podstawowym czynnikiem determinującym funkcjonowanie polskiej branży funeralnej, a jednocześnie źródłem wielu jej problemów, jest anachroniczne i niekompletne otoczenie prawne. Dominującym aktem prawnym pozostaje ustawa sprzed ponad sześćdziesięciu lat, która w niewielkim stopniu przystaje do współczesnych realiów społeczno-gospodarczych i technologicznych.

2.1. Dziedzictwo Ustawy z 1959 r. – Główne Ograniczenia i Nieadekwatność

Fundamentem prawnym dla działalności funeralnej w Polsce jest Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych.⁴ Już sama data jej uchwalenia wskazuje na głęboką nieadekwatność do obecnych wyzwań. Powstała ona w zupełnie innej rzeczywistości ustrojowej, społecznej i gospodarczej, co sprawia, że wiele jej zapisów jest archaicznych lub nie reguluje kluczowych aspektów współczesnego rynku pogrzebowego.² Przykładowo, ustawa ta nie zawiera szczegółowych przepisów dotyczących funkcjonowania domów pogrzebowych, standardów dla krematoriów, czy wymogów kwalifikacyjnych dla personelu branży.²

Przestarzałe przepisy są źródłem licznych problemów interpretacyjnych i wykonawczych⁶, co generuje niepewność prawną zarówno dla przedsiębiorców, jak i dla konsumentów. Ustawa nie odnosi się również w sposób wystarczający do nowoczesnych i coraz popularniejszych form pochówku. Kremacja, która według szacunków stanowi już około 40% wszystkich pochówków w Polsce⁸, a w niektórych aglomeracjach miejskich odsetek ten jest jeszcze wyższy, nie jest w niej kompleksowo uregulowana. Podobnie rzecz ma się z rosnącym zainteresowaniem pochówkami ekologicznymi, takimi jak wykorzystanie biodegradowalnych urn czy tworzenie tzw. lasów pamięci.⁹

Utrzymywanie w mocy tak przestarzałego aktu prawnego nie jest jedynie technicznym zaniedbaniem ze strony legislatora. Stanowi ono aktywny czynnik hamujący rozwój i profesjonalizację branży, a także sprzyja powstawaniu i utrwalaniu patologicznych zjawisk. Ustawa z 1959 roku, w wielu swoich aspektach, nie pełni już realnej funkcji regulacyjnej, a praktyka rynkowa i życie gospodarcze toczą się niejako obok jej zapisów.⁷ Ta próżnia prawna, lub sytuacje, gdzie praktyka znacząco wyprzedza literę prawa, prowadzi do działań w "szarej strefie" prawnej – czego przykładem może być powszechne, choć nielegalne, rozsypywanie prochów zmarłych⁹ – lub do braku jasnych standardów dla nowych, wprowadzanych na rynek usług. Taki stan rzeczy rodzi istotne ryzyka dla konsumentów, którzy mogą być narażeni na nieuczciwe praktyki lub niską jakość usług, a jednocześnie utrudnia funkcjonowanie przedsiębiorcom dążącym do prowadzenia działalności w sposób transparentny i zgodny z wysokimi standardami.

2.2. Projekt Nowej Ustawy o Cmentarzach i Chowaniu Zmarłych – Kluczowe Proponowane Zmiany i Oceny

W odpowiedzi na wieloletnie postulaty płynące zarówno ze strony branży, jak i organów kontrolnych, takich jak Najwyższa Izba Kontroli ⁶, przygotowany został projekt nowej Ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych. Jego zasadniczym celem jest zastąpienie archaicznych przepisów z 1959 roku oraz kompleksowe uregulowanie kwestii związanych z działalnością funeralną, dostosowując je do współczesnych standardów i potrzeb.⁶ Projekt zakłada m.in. usprawnienie procedur administracyjnych, szeroko zakrojoną cyfryzację oraz wprowadzenie jasnych zasad funkcjonowania dla przedsiębiorców pogrzebowych.

Do kluczowych proponowanych zmian, które mają zmodernizować polskie prawo funeralne, należą:

- **Wprowadzenie elektronicznej karty zgonu (e-karty zgonu):** Dokument ten miałby być generowany w systemie teleinformatycznym i automatycznie przesyłany do właściwego Urzędu Stanu Cywilnego. Ma to znacząco uprościć i przyspieszyć formalności związane z rejestracją zgonu oraz uzyskaniem aktu zgonu, niezbędnego do dalszej organizacji pochówku.²
- **Ustanowienie instytucji koronera:** Koroner, czyli lekarz specjalnie powołany i przeszkolony, byłby odpowiedzialny za stwierdzanie zgonów, które nastąpiły poza szpitalem. Ma to rozwiązać obecne problemy z dostępnością lekarzy uprawnionych do stwierdzenia zgonu w takich sytuacjach.⁶ Rada Legislacyjna zgłaszała jednak pewne uwagi dotyczące szczegółowych zapisów regulujących pracę koronera, m.in. w zakresie przeprowadzania wywiadu na temat okoliczności zgonu.¹⁴
- **Określenie standardów dla domów pogrzebowych i krematoriów:** Projekt przewiduje wprowadzenie minimalnych wymogów dotyczących lokalizacji, niezbędnego wyposażenia (np. chłodnie, specjalistyczne karawany, pomieszczenia do przygotowania zwłok) oraz, co istotne, kwalifikacji personelu zatrudnionego w tych placówkach.⁶ W odniesieniu do krematoriów planuje się wprowadzenie wymogu stosowania trumien wykonanych z materiałów naturalnych oraz obowiązku raportowania danych dotyczących emisji spalin do odpowiednich organów ochrony środowiska.¹²
- **Cyfryzacja zarządzania cmentarzami:** Nowe przepisy mają umożliwić tworzenie i prowadzenie elektronicznych ksiąg cmentarnych, publicznie dostępnych rejestrów grobów oraz systemów elektronicznej rezerwacji miejsc pochówku.⁶
- **Uproszczenie procedur transportu zwłok z zagranicy:** Proponuje się zniesienie obowiązku dokonywania odprawy konsularnej dla trumien i urn w polskich placówkach dyplomatycznych, co ma skrócić i uprościć procedury dla rodzin sprowadzających zmarłych bliskich do kraju.²
- **Wprowadzenie rejestru przedsiębiorców pogrzebowych:** Działalność w branży funeralnej miałaby stać się działalnością regulowaną, co wiązałoby się z koniecznością wpisu do specjalnego rejestru i spełnienia określonych warunków.⁶

Projekt nowej ustawy spotkał się z różnorodnymi ocenami. Z jednej strony, doceniana jest sama próba kompleksowego uregulowania zaniedbanej przez lata sfery, a także kierunki zmian, takie jak cyfryzacja czy wprowadzenie standardów dla podmiotów rynkowych. Z drugiej jednak strony, pojawiają się głosy krytyczne i obawy. Niektórzy eksperci, w tym prezes Polskiego Stowarzyszenia Pogrzebowego Krzysztof Wolicki, wyrażali sceptycyzm co do skuteczności niektórych proponowanych zapisów, wskazując na przykład, że

wymogi dotyczące rejestracji przedsiębiorców mogą być zbyt łagodne i łatwe do obejścia.¹⁵ Istnieje obawa, że sam rejestr, bez rygorystycznych kryteriów wejścia na rynek i skutecznego systemu nadzoru, niewiele zmieni w praktyce.¹⁵ Zwracano również uwagę na potencjalne pominięcie w projekcie regulacji dotyczących "organizacji pochówku" jako odrębnego rodzaju działalności gospodarczej, co wydaje się istotnym aspektem funkcjonowania branży.¹⁵

Niepokojący jest również stan prac legislacyjnych nad projektem. Informacje o jego "zamrożeniu" w procedurach rządowych¹⁷ oraz długi czas oczekiwania na kolejne kroki ze strony administracji państwowej² budzą wątpliwości co do politycznej woli szybkiego wdrożenia reform. Polskie Stowarzyszenie Pogrzebowe już w 2021 roku aktywnie uczestniczyło w konsultacjach projektu, zbierając opinie od swoich członków¹⁸, a nawet deklarowało wstrzymanie specjalistycznych szkoleń dotyczących nowych przepisów do czasu ich ostatecznego uchwalenia i publikacji.¹⁹

Sam fakt, że projekt nowej ustawy, mającej rozwiązać tak palące problemy, od dłuższego czasu (pierwsze prace i publikacje projektu datowane są na 2021 rok i wcześniej⁶) nie może doczekać się finalizacji, może świadczyć o braku konsensusu politycznego lub o silnym oporze ze strony różnych grup interesu obawiających się skutków nowych regulacji. To opóźnienie samo w sobie stanowi problem, gdyż każdy kolejny rok funkcjonowania branży w oparciu o przestarzałe prawo pogłębia istniejące patologie i utrwała niekorzystne zjawiska. Nawet jeśli projekt zostanie ostatecznie przyjęty, kluczowe dla jego sukcesu będą dwa czynniki: *rzeczywista egzekwowalność* nowych przepisów oraz ich *realny wpływ* na podniesienie standardów świadczonych usług. Jak wskazują niektórzy eksperci¹⁵, istnieje ryzyko, że bez odpowiednio rygorystycznych wymogów i skutecznych mechanizmów kontroli, nowa ustawa może okazać się jedynie fasadową zmianą, nie rozwiązującą fundamentalnych problemów sektora.

Poniższa tabela przedstawia porównanie kluczowych regulacji obowiązujących na mocy Ustawy z 1959 r. z rozwiązaniami proponowanymi w projekcie nowej ustawy.

Tabela 1: Porównanie Kluczowych Regulacji: Ustawa z 1959 r. vs. Projekt Nowej Ustawy

Zagadnienie	Regulacja w Ustawie z 1959 r. (lub jej brak)	Proponowane zmiany w nowym projekcie ustawy	Potencjalne korzyści/wyzwania nowej regulacji
Karta zgonu	Forma papierowa, problemy z jakością i czasem przetwarzania danych ⁶	E-karta zgonu, wysyłana elektronicznie bezpośrednio do USC ⁶	Usprawnienie i przyspieszenie procedur, zmniejszenie uciążliwości dla obywateli ⁶ , konieczność wdrożenia i utrzymania odpowiednich systemów teleinformatycznych.

Stwierdzanie zgonu	Problemy ze znalezieniem osoby odpowiedzialnej za stwierdzenie zgonu poza szpitalem ⁶	Wprowadzenie instytucji koronera ⁶	Rozwiązanie problemu dostępności lekarza do stwierdzenia zgonu; uwagi Rady Legislacyjnej dotyczące szczegółowych zapisów i procedur działania koronera. ¹⁴
Wymogi dla zakładów pogrzebowych	Brak szczegółowych regulacji, działalność wolna ²	Działalność regulowana, minimalne wymogi (lokalizacja, wyposażenie, chłodnie, personel, warunki sanitarne) ⁶	Profesjonalizacja branży, podniesienie standardów usług; obawy o zbyt łagodne wymogi i możliwość ich obejścia (np. podnajem infrastruktury). ¹⁵
Kremacja	Brak szczegółowych regulacji, mimo rosnącej popularności ⁸	Jednolity druk certyfikatu kremacji, wymóg stosowania trumien z materiałów naturalnych, szczegółowe regulacje dla krematoriów (lokalizacja, emisje spalin) ¹²	Standaryzacja procedur, większa dbałość o aspekty ekologiczne; konieczność dostosowania się przez istniejące krematoria.
Rozsypywanie prochów	Zakazane; prochy ludzkie traktowane jak zwłoki, pochówek tylko na cmentarzu ⁹	Projekt ustawy (wersja z 2021 r.) nie przewidywał liberalizacji, utrzymując dotychczasowy zakaz ²¹	Utrzymanie status quo w konflikcie z rosnącymi potrzebami społecznymi i powszechną praktyką omijania zakazu ⁹ ; brak odpowiedzi na postulaty zmian.
Cyfryzacja cmentarzy	Brak	Wprowadzenie elektronicznych ksiąg cmentarnych,	Usprawnienie zarządzania cmentarzami, większa

		centralnego rejestru grobów, możliwość elektronicznej rezerwacji miejsc ⁶	transparentność, ułatwienia dla obywateli; konieczność znaczących inwestycji w infrastrukturę IT i oprogramowanie.
Transport zwłok z zagranicy	Procedury obejmujące m.in. odprawę konsularną	Zniesienie konieczności odprawy konsularnej w placówkach dyplomatycznych, uproszczenie procedur ²	Zmniejszenie biurokracji i skrócenie czasu oczekiwania dla rodzin; konieczność zapewnienia odpowiednich standardów sanitarnych i kontroli na poziomie krajowym.

2.3. Szczegółowe Problemy Prawne

Analiza otoczenia prawnego polskiej branży funeralnej ujawnia szereg szczegółowych problemów, które wymagają pilnej interwencji legislacyjnej. Dotyczą one zarówno statusu samych przedsiębiorców, jak i kluczowych aspektów ich działalności, od wymogów sanitarnych po regulacje dotyczące miejsc pochówku.

- Status prawny i wymogi dla zakładów pogrzebowych oraz krematoriów:

Obecnie prowadzenie działalności pogrzebowej w Polsce jest traktowane jako tzw. "działalność wolna". Oznacza to, że nie wymaga ona uzyskania specjalnych zezwoleń, koncesji ani nawet wpisu do rejestru działalności regulowanej.¹⁵ W praktyce, do założenia firmy pogrzebowej wystarcza rejestracja w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) dla osób fizycznych lub w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS) dla spółek prawa handlowego.²⁰ Taki stan rzeczy prowadzi do sytuacji, w której na rynek mogą wchodzić podmioty nieposiadające odpowiedniego przygotowania, zaplecza technicznego ani kwalifikacji, co negatywnie odbija się na jakości świadczonych usług i standardach sanitarnych.

Projekt nowej ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych przewiduje istotne zmiany w tym zakresie, dążąc do wprowadzenia działalności regulowanej. Ma to oznaczać konieczność spełnienia minimalnych wymogów dotyczących m.in. posiadanej infrastruktury (np. chłodnia, odpowiednie pomieszczenie do przygotowania zwłok, dom pogrzebowy).¹² Postuluje się również wprowadzenie wymogów kwalifikacyjnych dla personelu, choć szczegóły tych wymogów nie zostały jeszcze precyzyjnie określone.¹² Polska Izba Branży Pogrzebowej (PIBP) idzie dalej, postulując, aby jednym z warunków uzyskania zezwolenia na

prorowadzenie działalności było zatrudnienie co najmniej czterech osób na podstawie umowy o pracę.¹⁷

Pojawiają się jednak głosy krytyczne, wskazujące, że proponowane w projekcie ustawy wymogi mogą być zbyt łatwe do spełnienia lub obejścia. Przykładowo, wymóg "dysponowania" cmentarzem może być zrealizowany poprzez krótkoterminowy podnajem, co nie gwarantuje stałego dostępu do odpowiedniej infrastruktury ani rzeczywistej profesjonalizacji podmiotu.¹⁵

- Kwestie związane z miejscami pochówku:

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, zakładanie, rozszerzanie i zarządzanie cmentarzami komunalnymi należy do zadań własnych gminy.⁴ Cmentarze wyznaniowe są natomiast zarządzane przez odpowiednie związki wyznaniowe.⁴ Jednym z najpoważniejszych problemów, zwłaszcza w dużych aglomeracjach miejskich, jest narastający brak miejsc na nowe pochówki.⁷ Wymusza to na samorządach konieczność poszerzania istniejących nekropolii lub poszukiwania terenów pod budowę nowych, co często napotyka na trudności związane z planowaniem przestrzennym i protestami społecznymi.²⁵

Projekt nowej ustawy ma na celu kompleksowe uregulowanie zasad dotyczących zakładania, rozszerzania, utrzymywania i likwidacji cmentarzy. Przewiduje m.in. możliwość zakładania cmentarzy poza terenem administracyjnym danej gminy, określenie minimalnych wymogów dotyczących wyposażenia nekropolii, modyfikację zasad dotyczących odległości cmentarzy od zabudowań mieszkalnych oraz wprowadzenie jednoznacznych procedur likwidacji grobów.⁶

Istotną kwestią jest również prawo do grobu i zasady jego ponownego użycia. Obecnie grób ziemny nie może być użyty do ponownego pochówku przed upływem 20 lat, chyba że jest to grób murowany przeznaczony dla więcej niż jednej osoby lub dotyczy pochówku urny z prochami. Okres ten może być przedłużony po wniesieniu stosownej opłaty.⁴ Nowa ustawa ma na celu doprecyzowanie tych regulacji, w tym definicji samego prawa do grobu.⁶

- Prawne aspekty kremacji, przechowywania i rozsypania prochów:

Obserwowany w Polsce dynamiczny wzrost popularności kremacji (stanowiącej ok. 40% wszystkich pochówków ⁸, a w miastach Unii Metropolii Polskich nawet 60% w 2022 roku ⁷) odbywa się w kontekście braku szczegółowych i nowoczesnych regulacji w ustawie z 1959 roku. Polskie prawo kategorycznie zakazuje rozsypania prochów ludzkich oraz przechowywania urn z prochami w domu.⁹ Prochy, podobnie jak niespopielone zwłoki, muszą zostać pochowane na cmentarzu – w grobie ziemnym, murowanym lub w kolumbarium.¹⁰ Za złamanie tego zakazu grożą sankcje w postaci grzywny do 5000 złotych lub nawet kary aresztu do 30 dni.²²

Mimo tych restrykcji, zjawisko nielegalnego odsypywania części prochów i rozsypania ich w miejscach ważnych dla zmarłego lub jego rodziny, czy też

przechowywania niewielkich urn pamiątkowych w domach, jest według doniesień dość powszechne.⁹ Świadczy to o głębokiej nieadekwatności obowiązujących przepisów do zmieniających się potrzeb społecznych i indywidualnych preferencji dotyczących formy pożegnania. Sytuację tę ułatwia fakt, że krematoria często nie wydają prochów w zaplombowanych urnach, co umożliwia rodzinom dysponowanie nimi w sposób niezgodny z prawem.²¹

W dyskusji publicznej pojawiają się liczne postulaty liberalizacji tych przepisów, m.in. poprzez umożliwienie tworzenia cmentarzy leśnych (tzw. "gajów pamięci"), legalizację pochówku na terenie prywatnym (za zgodą właściciela) czy wyznaczenie specjalnych "pól pamięci" przeznaczonych do rozsypywania prochów.⁹ Należy jednak zaznaczyć, że rządowy projekt nowej ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, w wersji konsultowanej w 2021 roku, nie przewidywał istotnej liberalizacji w tym zakresie, utrzymując generalny zakaz rozsypywania prochów i przechowywania urn poza cmentarzami.²¹ Nowe prawo ma natomiast wprowadzić jednolity wzór certyfikatu kremacji oraz wymóg dokonywania spopielenia w trumnach wykonanych z materiałów naturalnych, ekologicznych.¹²

- Regulacje sanitarne i ich egzekwowanie:

Obowiązujące przepisy nakładają na zakłady pogrzebowe szereg wymogów sanitarnych. Domy pogrzebowe muszą dysponować odpowiednio przystosowanymi pomieszczeniami, takimi jak chłodnie do przechowywania zwłok czy sale do ich przygotowania. Pomieszczenia te muszą być zabezpieczone przed dostępem gryzoni i owadów, posiadać sprawną wentylację oraz być wykończone materiałami łatwymi do czyszczenia i odpornymi na działanie środków dezynfekujących.¹² Karawany używane do transportu zwłok muszą być specjalnie przystosowane do tego celu i regularnie poddawane dezynfekcji.¹² Istnieje również zasada, że zwłoki nie mogą być pochowane przed upływem 24 godzin od momentu zgonu.²⁷

Niestety, wyniki kontroli przeprowadzanych przez Państwową Inspekcję Sanitarną (Sanepid) wskazują na liczne uchybienia w tym zakresie. Raport Głównego Inspektora Sanitarnego "Stan Sanitarny Kraju" regularnie odnotowuje nieprawidłowości w funkcjonowaniu zakładów pogrzebowych.²⁹ W ramach kontroli przeprowadzonych w latach 2022-2023 w 705 zakładach pogrzebowych (co stanowiło około połowy zarejestrowanych podmiotów) stwierdzono blisko 30 różnych rodzajów uchybień.²⁹ Najwięcej zastrzeżeń dotyczyło stanu technicznego i sanitarnego pomieszczeń służących do przygotowywania zwłok, urządzeń chłodniczych, sal pożegnań, a także procedur mycia i dezynfekcji karawanów oraz ogólnego stanu technicznego sprzętu używanego podczas ceremonii pogrzebowych i ekshumacji.³⁰ Kontrole wykazały również braki w zakresie stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej oraz posiadania aktualnych badań lekarskich.³⁰

Projekt nowej ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych ma na celu doprecyzowanie i potencjalnie zaostreżenie wymogów sanitarnych.¹² Polska Izba Branży Pogrzebowej postuluje, aby wydanie zezwolenia na prowadzenie

działalności pogrzebowej było obligatoryjnie uzależnione od uzyskania pozytywnej opinii właściwego inspektora sanitarnego.¹⁷

- Międzynarodowy przewóz zwłok:

Obecne procedury związane z międzynarodowym transportem zwłok i szczątków ludzkich są często postrzegane jako skomplikowane i czasochłonne. Projekt nowej ustawy przewiduje ich istotne uproszczenie, m.in. poprzez zniesienie konieczności dokonywania odprawy konsularnej w polskich placówkach dyplomatycznych. Wystarczająca miałyby być zgoda odpowiednich lokalnych władz polskich.²

Fragmentaryczność i często niezyciowy charakter obecnych przepisów, widoczny szczególnie w kontekście regulacji dotyczących rozsypywania prochów⁹, prowadzi do sytuacji, w której obywatele, chcąc uszanować wolę zmarłych lub postąpić zgodnie z własnymi przekonaniem, są zmuszeni do omijania lub wręcz łamania prawa. Takie działania, podejmowane często "w dobrej wierze", podważają autorytet systemu prawnego i sygnalizują głęboką rozbieżność między potrzebami społecznymi a obowiązującymi ramami legislacyjnymi. Podobnie, brak realnych, rygorystycznych wymogów dla założenia i prowadzenia firmy pogrzebowej¹⁵, w połączeniu z alarmującymi wynikami kontroli Sanepidu³⁰, pokazuje, że nadmierna "wolność" działalności gospodarczej w tym niezwykle wrażliwym sektorze odbywa się kosztem standardów, jakości usług, a potencjalnie także bezpieczeństwa sanitarnego. Prawo, które jest masowo ignorowane, ponieważ nie odpowiada zmieniającym się normom społecznym i potrzebom, staje się prawem martwym. To nie jest jedynie kwestia jednostkowych wykroczeń, ale wyraźny sygnał dla ustawodawcy o konieczności pilnej adaptacji przepisów do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, tak aby nie kryminalizować zachowań wynikających z głębokich przekonań czy ostatniej woli zmarłego.

3. Wyzwania Ekonomiczne i Strukturalne Branży

Polska branża funeralna, oprócz zmagania z przestarzałym systemem prawnym, stoi przed szeregiem poważnych wyzwań o charakterze ekonomicznym i strukturalnym. Należą do nich przede wszystkim rosnące koszty pogrzebu w relacji do nieadekwatnego zasiłku pogrzebowego, problem wszechobecnej szarej strefy, a także specyficzna, rozdrobniona struktura rynku.

3.1. Koszty Pogrzebu a Zasiłek Pogrzebowy – Analiza Dysproporcji i Jej Konsekwencje

Jednym z najdotkliwszych problemów dla osób organizujących pochówki jest rosnąca dysproporcja między rzeczywistymi kosztami pogrzebu a wysokością zasiłku pogrzebowego. Według analiz Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS), średnie ceny kompleksowej usługi pogrzebowej w Polsce w 2024 roku wahały się od 11 300 zł do 14 300 zł.³¹ Przedstawiciele branży wskazują, że minimalny koszt godnego pochówku to obecnie 8 000 - 10 000 zł.³² Co więcej, Polska Izba Branży Pogrzebowej (PIBP) prognozuje dalszy, znaczący wzrost cen usług pogrzebowych, rzędu 10-20%, już w 2025 roku.³¹

W tym samym czasie zasiłek pogrzebowy przez wiele lat pozostawał na niezmiennym poziomie. Od 1 marca 2011 roku jego kwota wynosiła 4000 zł.³⁴ Dopiero niedawno podjęto decyzję o jego podwyższeniu do 7000 zł, jednak zmiana ta ma wejść w życie dopiero od 1 stycznia 2026 roku.³² Pierwotne plany zakładały wcześniejsze

wprowadzenie tej podwyżki.³³ Nowe regulacje przewidują również mechanizm waloryzacji zasiłku – ma on być podnoszony, gdy skumulowana inflacja od ostatniego ustalenia jego wysokości przekroczy 5%.³⁵ PIBP postulowała jednak wprowadzenie corocznej waloryzacji tego świadczenia.³⁹

Nawet po planowanej podwyżce do 7000 zł, zasiłek pogrzebowy w wielu przypadkach, szczególnie w dużych miastach o wyższych kosztach życia i usług, może nadal nie pokrywać pełnych wydatków związanych z organizacją pochówku.³⁵ Samo MRPiPS przyznaje, że celem zasiłku jest zabezpieczenie poniesionych wydatków jedynie w "określonym stopniu", a nie ich całkowite sfinansowanie.³⁵ Pewnym uzupełnieniem systemu ma być projektowana możliwość przyznania dodatkowego zasiłku celowego z pomocy społecznej, w kwocie do 2000 zł, na pokrycie nadzwyczajnych i trudnych do przewidzenia kosztów pogrzebu.³⁵ PIBP ocenia tę propozycję co do zasady pozytywnie, zgłaszając jednak zastrzeżenia co do ewentualnej konieczności zwrotu tego świadczenia w niektórych sytuacjach, np. w przypadku uzyskania przez osobę organizującą pogrzeb spadku po zmarłym.³⁹

Konsekwencje tak znacznej i długotrwałej dysproporcji między kosztami a wysokością świadczenia są wielorakie. Przede wszystkim, wiele rodzin staje przed poważnymi trudnościami finansowymi w momencie śmierci bliskiej osoby.⁴³ Zdarza się, że konieczne staje się zaciąganie kredytów lub pożyczek na pokrycie kosztów pogrzebu.⁴³ Taka sytuacja może również skłaniać do poszukiwania tańszych alternatyw, często oferowanych przez podmioty działające w szarej strefie, co dodatkowo napędza ten niekorzystny proceder.

Zamrożenie kwoty zasiłku pogrzebowego na poziomie 4000 zł przez ponad dekadę, od 2011 roku ³⁵, w warunkach postępującej inflacji i systematycznego wzrostu kosztów życia, oznaczało w praktyce jego realne, znaczące obniżenie. Spóźniona i, jak wskazują analizy, wciąż niewystarczająca podwyżka do 7000 zł ³⁵ może nie rozwiązać w pełni problemu dostępności godnego pochówku dla uboższych warstw społeczeństwa. Istnieje realne ryzyko, że nawet podwyższona kwota zasiłku zostanie szybko "skonsumowana" przez dalszy wzrost cen usług pogrzebowych oraz inflację ³⁸, jeśli mechanizm waloryzacji nie będzie działał w sposób regularny i adekwatny do zmieniających się warunków ekonomicznych. Ta sytuacja wyraźnie pokazuje, jak decyzje z zakresu polityki społecznej, dotyczące wysokości świadczeń, mają bezpośredni i namacalny wpływ na sytuację ekonomiczną obywateli oraz na funkcjonowanie i legalność działania całego sektora usług. Poniższa tabela ilustruje dysproporcję pomiędzy szacunkowymi kosztami pogrzebu a wysokością zasiłku pogrzebowego w wybranych okresach.

Tabela 2: Zestawienie Szacunkowych Kosztów Pogrzebu vs. Wysokość Zasiłku Pogrzebowego w Polsce

Rok	Średni szacunkowy koszt pogrzebu (PLN)	Wysokość zasiłku pogrzebowego (PLN)	Procentowy udział zasiłku w pokryciu średnich kosztów	Źródła

2011	<i>Brak precyzyjnych danych, zakładany niższy niż obecnie</i>	4 000	<i>Wyższy niż w latach późniejszych</i>	35
2024	11 300 – 14 300 (szacunki MRPiPS) min. 8 000 – 10 000 (branża)	4 000	ok. 28-35% (wg MRPiPS) ok. 40-50% (wg branży)	31
2025 (prognoza)	Wzrost o 10-20% w stosunku do 2024 (np. 12 430 – 17 160)	4 000	ok. 23-32%	31
2026 (plan)	<i>Należy zakładać dalszy wzrost kosztów</i>	7 000	<i>Nadal może nie pokrywać całości</i> ³⁵	35

Uwaga: Procentowy udział zasiłku jest wartością szacunkową, zależną od przyjętych założeń co do kosztu pogrzebu.

3.2. Problem Szarej Strefy – Skala, Przyczyny i Skutki dla Gospodarki i Uczciwej Konkurencji

Szara strefa stanowi jedno z najpoważniejszych wyzwań dla polskiej branży funeralnej, generując negatywne konsekwencje zarówno dla gospodarki państwa, jak i dla uczciwie działających przedsiębiorców oraz samych konsumentów.

Skala tego zjawiska jest trudna do precyzyjnego oszacowania, jednak dostępne dane i opinie ekspertów malują niepokojący obraz. Wartość pozafiskalnego obrotu w samych zakładach pogrzebowych mogła w 2019 roku przekraczać 400 milionów złotych, a w powiązanych z nimi zakładach kamieniarskich – nawet 840 milionów złotych, według raportu Federacji Przedsiębiorców Polskich.⁴⁴ Polska Izba Branży Pogrzebowej (PIBP) w 2020 roku szacowała wartość szarej strefy w sektorze na około 1 miliard złotych.² Prezes PIBP, Robert Czyżak, w późniejszych wypowiedziach wskazywał na kwoty rzędu 2 miliardów złotych³, a straty dla budżetu państwa z tytułu nieodprowadzonych podatków i składek mogły sięgać nawet 3 miliardów złotych rocznie.¹⁷ Szacuje się, że jedynie co czwarta firma pogrzebowa w Polsce zatrudnia pracowników w pełni legalnie, na podstawie umowy o pracę¹⁷, a liczba osób pracujących "na czarno" może przekraczać 6 tysięcy.⁴³ Wiele podmiotów działających w szarej strefie to tzw. "mobilne zakłady pogrzebowe" – często jednoosobowe działalności gospodarcze, które nie posiadają własnego biura ani odpowiedniego zaplecza technicznego, a z klientami spotykają się w przypadkowych miejscach.⁴⁵

Przyczyn tak rozległej szarej strefy należy upatrywać w kilku czynnikach. Z pewnością istotną rolę odgrywa wspomniana wcześniej dysproporcja między wysokimi kosztami legalnych usług pogrzebowych a niskim poziomem zasiłku pogrzebowego, co skłania

część rodzin do poszukiwania tańszych, nierejestrowanych alternatyw.³ Jednak fundamentalne znaczenie ma brak skutecznych regulacji prawnych, słaby nadzór nad rynkiem oraz niezwykle niski próg wejścia do branży, który umożliwia podejmowanie działalności podmiotom nieprzygotowanym i często nieuczciwym.² Nieuczciwi przedsiębiorcy, unikając płacenia podatków (VAT, dochodowy) oraz składek na ubezpieczenia społeczne (ZUS), a także nie fakturując wszystkich świadczonych usług, są w stanie oferować niższe ceny, z którymi legalnie działające firmy nie są w stanie konkurować.³

Skutki funkcjonowania tak rozległej szarej strefy są wielowymiarowe i dotkliwe. Po pierwsze, są to bezpośrednie straty dla budżetu państwa, wynikające z uszczuplenia wpływów podatkowych i składkowych.¹⁷ Po drugie, cierpią na tym uczciwi przedsiębiorcy, którzy ponosząc pełne koszty legalnej działalności, przegrywają konkurencję cenową z podmiotami działającymi w szarej strefie.³ Po trzecie, i co niezwykle istotne z perspektywy społecznej, niższa jest jakość usług świadczonych przez firmy nierejestrowane. Podmioty te często nie posiadają odpowiedniego doświadczenia, wykwalifikowanego personelu, niezbędnej infrastruktury (np. chłodzi, specjalistycznych karawanów), a także nie ponoszą odpowiedzialności za ewentualne błędy czy uchybienia, gdyż nierzadko brakuje im nawet podstawowego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej (OC).¹⁷ Wreszcie, pracownicy zatrudniani "na czarno" pozbawieni są podstawowych praw pracowniczych i bezpieczeństwa socjalnego.¹⁷

W związku z powyższym, zarówno PIBP, jak i inne organizacje branżowe oraz eksperci od lat apelują o pilną nowelizację Prawa Pogrzebowego, która wprowadziłaby mechanizmy skutecznie eliminujące lub przynajmniej ograniczające szarą strefę.¹⁷

Problem szarej strefy w branży funeralnej to nie tylko kwestia strat ekonomicznych dla państwa czy nieuczciwej konkurencji. To zjawisko o głębokich implikacjach społecznych i etycznych. Wykorzystuje ono bowiem trudną sytuację materialną i emocjonalną rodzin pogrążonych w żałobie, oferując pozornie tańsze usługi, jednak często kosztem jakości, legalności, a nierzadko także godności samego pochówku. Jej istnienie i skala są bezpośrednim skutkiem wieloletnich zaniechań legislacyjnych, braku jasnych i egzekwowalnych standardów dla wszystkich uczestników rynku oraz niedostatecznego i nieskutecznego nadzoru ze strony odpowiednich instytucji państwowych. Zwalczanie tego zjawiska wymaga zatem kompleksowego podejścia, które obejmie nie tylko zaostrzenie kontroli i sankcji, ale także urealnienie wysokości zasiłku pogrzebowego, wprowadzenie klarownych i rygorystycznie przestrzeganych wymogów dla wszystkich podmiotów świadczących usługi funeralne, a także szeroko zakrojoną edukację konsumentów na temat ryzyk związanych z korzystaniem z usług nierejestrowanych i nieprofesjonalnych firm. Bez takich działań, problem szarej strefy będzie się utrzymywał, podważając zaufanie do całej branży i narażając obywateli na negatywne doświadczenia w jednym z najtrudniejszych momentów życia.

3.3. Rozdrobnienie Rynku i Perspektywy Konsolidacji

Struktura polskiego rynku funeralnego charakteryzuje się znacznym rozdrobnieniem. Dominują na nim małe, często rodzinne firmy, w dużej mierze funkcjonujące jako indywidualne działalności gospodarcze.² Szacuje się, że faktycznie działających zakładów pogrzebowych jest w Polsce około 2,5 tysiąca², choć w rejestrze REGON figuruje ich znacznie więcej, bo około 4 tysiące.²

Taka atomizacja rynku stoi w kontrze do trendów obserwowanych w niektórych krajach Europy Zachodniej, takich jak Niemcy czy Wielka Brytania, gdzie od lat postępuje proces konsolidacji, prowadzący do tworzenia większych sieci pogrzebowych o zasięgu regionalnym lub nawet krajowym.² Eksperci przewidują, że podobny trend może w najbliższych latach dotrzeć również do Polski.² Już teraz pojawiają się podmioty, takie jak notowana na Giełdzie Papierów Wartościowych Grupa Klepsydra, które otwarcie deklarują plany akwizycji mniejszych firm i budowy dużej grupy kapitałowej na polskim rynku funeralnym.²

Obecne rozdrobnienie rynku ma swoje konsekwencje. Z jednej strony, może sprzyjać większej elastyczności i lepszemu dopasowaniu oferty do lokalnych potrzeb i specyfiki. Z drugiej jednak strony, utrudnia uzyskanie rzetelnego i pełnego obrazu całej branży, chociażby ze względu na ograniczone obowiązki sprawozdawcze mikrofirm.² Może również wpływać na niższą efektywność działania niektórych podmiotów oraz ograniczać ich zdolność do inwestowania w nowoczesne rozwiązania i podnoszenie standardów.

Proces konsolidacji, choć potencjalnie może prowadzić do profesjonalizacji, standaryzacji usług i wprowadzenia wyższych standardów jakościowych, niesie ze sobą również pewne ryzyka. Należy do nich przede wszystkim możliwość ograniczenia konkurencji, a w skrajnych przypadkach nawet oligopolizacji rynku, co mogłoby skutkować wzrostem cen usług dla konsumentów. Dlatego też ewentualne procesy konsolidacyjne powinny być uważnie monitorowane przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Dla wielu małych, rodzinnych firm, które stanowią obecnie trzon polskiej branży funeralnej, postępująca konsolidacja może oznaczać konieczność sprostania nowym wyzwaniom konkurencyjnym, potrzebę znaczących inwestycji w celu dostosowania się do zmieniających się warunków rynkowych, a w niektórych przypadkach nawet ryzyko zniknięcia z rynku. Ważne jest, aby proces ten przebiegał w sposób transparentny, z poszanowaniem zasad uczciwej konkurencji i nie prowadził do marginalizacji mniejszych, lokalnych przedsiębiorców, którzy często od pokoleń budowali swoją renomę i zaufanie klientów.

3.4. Kwestie Zatrudnienia i Kwalifikacji Pracowników

Problematyka zatrudnienia i kwalifikacji personelu jest kolejnym istotnym wyzwaniem dla polskiej branży funeralnej, ściśle powiązanym z kwestią szarej strefy i ogólnym poziomem profesjonalizmu sektora.

Jak już wcześniej wspomniano, skala zatrudnienia "na czarno" jest alarmująca. Szacuje się, że tylko co czwarta firma pogrzebowa w Polsce zatrudnia pracowników na podstawie legalnej umowy o pracę¹⁷, a liczba osób pracujących w sposób nierejestrowany może sięgać nawet 6 tysięcy.⁴³ Taka sytuacja ma daleko idące negatywne konsekwencje. Po pierwsze, pracownicy pozbawieni są podstawowych praw pracowniczych, ochrony socjalnej, ubezpieczenia zdrowotnego i emerytalnego. Po drugie, brak formalnego zatrudnienia często idzie w parze z brakiem odpowiednich kwalifikacji i szkoleń, co bezpośrednio przekłada się na niską jakość świadczonych usług. Osoby wykonujące czynności związane z przygotowaniem zmarłych do pochówku czy samą organizacją ceremonii, nie posiadając odpowiedniego doświadczenia i wiedzy, mogą popełniać błędy

lub działać w sposób nieprofesjonalny.¹⁷ Po trzecie, nierejestrowane zatrudnienie to wymierne straty dla budżetu państwa z tytułu nieodprowadzonych podatków i składek. Obecnie w Polsce nie istnieją formalne, ustawowe wymogi kwalifikacyjne dla pracowników branży funeralnej.¹² Oznacza to, że praktycznie każdy może podjąć pracę w tym sektorze, niezależnie od posiadanego wykształcenia czy umiejętności. Projekt nowej ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych ma wprowadzić pewne zmiany w tym zakresie, przewidując wymóg posiadania odpowiednich kwalifikacji przez personel¹², jednak szczegóły tych regulacji nie są jeszcze znane. Polska Izba Branży Pogrzebowej (PIBP) postuluje bardziej radykalne rozwiązania, takie jak wprowadzenie obowiązku zatrudnienia w każdej firmie pogrzebowej co najmniej czterech osób na podstawie umowy o pracę, jako jednego z warunków uzyskania zezwolenia na prowadzenie działalności.¹⁷

Kwestia zarobków w branży funeralnej jest zróżnicowana. Grabarze czy pracownicy biurowi często otrzymują wynagrodzenie zbliżone do płacy minimalnej. Z kolei specjaliści, tacy jak tanatopraktorzy (osoby zajmujące się profesjonalnym przygotowaniem ciała zmarłego do pochówku, w tym balsamowaniem i rekonstrukcją) mogą liczyć na znacznie wyższe zarobki, sięgające nawet kilkunastu tysięcy złotych miesięcznie, w zależności od doświadczenia i liczby zleceń.⁴⁷

Problem zatrudnienia "na czarno" i braku formalnych kwalifikacji jest nierozzerwalnie związany z funkcjonowaniem szarej strefy oraz ogólnym brakiem skutecznych regulacji w branży. Firmy, które unikają legalnego zatrudniania pracowników i nie inwestują w ich szkolenia, znacząco obniżają swoje koszty operacyjne. Daje im to nieuczciwą przewagę konkurencyjną nad przedsiębiorstwami działającymi legalnie i dbającymi o standardy, ale odbywa się to kosztem zarówno samych pracowników, jak i jakości usług świadczonych klientom. Wprowadzenie obowiązku legalnego zatrudnienia oraz jasnych wymogów kwalifikacyjnych dla personelu jest zatem kluczowym krokiem w kierunku profesjonalizacji branży funeralnej. Należy jednak mieć świadomość, że takie zmiany mogą prowadzić do wzrostu kosztów świadczonych usług, co z kolei musi być uwzględnione w kontekście dyskusji na temat adekwatnej wysokości zasiłku pogrzebowego i ogólnej dostępności usług pogrzebowych dla społeczeństwa.

4. Aspekty Społeczne, Etyczne i Technologiczne

Branża funeralna, jako integralna część życia społecznego, podlega wpływom zmieniających się norm, wartości i oczekiwań. Równocześnie, rozwój technologiczny otwiera przed nią nowe możliwości, ale także stawia nowe wyzwania, zwłaszcza w sferze etyki i ochrony prywatności.

4.1. Zmieniające się Preferencje Społeczne (kremacja, personalizacja, ekologia)

Obserwujemy w Polsce wyraźne zmiany w preferencjach dotyczących form pochówku i charakteru ceremonii pogrzebowych. Do najważniejszych trendów należą:

- **Rosnąca popularność kremacji:** Spopielenie zwłok staje się coraz częściej wybraną formą pochówku. Obecnie szacuje się, że około 40% wszystkich pogrzebów w Polsce to kremacje.⁸ W dużych miastach ten odsetek jest jeszcze wyższy – już w 2016 roku w Warszawie, Wrocławiu i Poznaniu wynosił on od 32% do 40%⁸, a według danych z 2022 roku dla miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich, pochówki urnowe stanowiły aż 60% wszystkich ceremonii.⁷ Przyczynami tego trendu są zarówno zmiany światopoglądowe i osłabienie tradycyjnych norm religijnych, rosnąca świadomość ekologiczna, jak i czynniki praktyczne, takie jak

ograniczenia przestrzeni na cmentarzach oraz często niższe koszty związane z pochówkiem urnowym w porównaniu z tradycyjnym pogrzebem w trumnie.¹ W odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie, systematycznie wzrasta również liczba krematoriów w Polsce – obecnie funkcjonuje ich około 73.⁸

- **Dążenie do personalizacji usług:** Coraz więcej osób pragnie, aby ceremonia pogrzebowa miała indywidualny charakter, odzwierciedlający życie, pasję i osobowość zmarłego.¹ Przejawia się to m.in. w wyborze personalizowanych urn, możliwości wygrawerowania na nich ulubionych cytatów czy symboli, a także w organizacji ceremonii pożegnalnych, które odbiegają od standardowych, schematycznych obrzędów.¹
- **Zainteresowanie pochówkami ekologicznymi:** Wzrasta świadomość ekologiczna społeczeństwa, co przekłada się również na branżę funeralną. Pojawia się trend tzw. "zielonych pochówków"¹, który obejmuje m.in. wykorzystanie biodegradowalnych trumien i urn, wykonanych z naturalnych materiałów.¹⁰ Innym rozwiązaniem są tzw. "drzewa pamięci", gdzie prochy zmarłego umieszczane są w specjalnej, biodegradowalnej kapsule wraz z sadzonką drzewa, które następnie jest sadzone na wyznaczonym terenie.¹ Jako alternatywa dla tradycyjnej kremacji, związanej z emisją gazów cieplarnianych, pojawiają się również nowe technologie, takie jak akwamacja (resomacja), czyli proces rozkładu ciała w wodnym roztworze alkalicznym.¹⁰
- **Wpływ sekularyzacji:** Postępujący proces laicyzacji społeczeństwa, choć w Polsce przybiera on często formę transformacji religijności w tzw. "kulturowy postkatolicyzm"⁵⁰, również wpływa na zmianę potrzeb i oczekiwań związanych z rytuałem odejścia.⁴⁹ Coraz częściej poszukiwane są ceremonie o charakterze świeckim, prowadzone przez mistrzów ceremonii, które koncentrują się na upamiętnieniu życia zmarłego w sposób indywidualny i pozbawiony elementów religijnych.

Zderzenie tych nowoczesnych trendów społecznych – dążenia do kremacji, ekologii, personalizacji oraz postępującej sekularyzacji – z wciąż obowiązującym, archaicznym prawem funeralnym i często tradycyjnymi, skostniałymi praktykami, tworzy liczne napięcia i problemy. Branża funeralna stara się odpowiadać na nowe potrzeby konsumentów, wprowadzając innowacyjne usługi i produkty.¹ Jednakże, nierzadko napotyka na bariery prawne, takie jak wspomniany wcześniej kategoryczny zakaz rozsypywania prochów⁹ czy brak możliwości legalnego tworzenia cmentarzy leśnych lub innych alternatywnych miejsc pochówku poza tradycyjnymi nekropoliami.⁹ Istnieje zatem rosnąca przepaść między oczekiwaniami społecznymi a możliwościami prawnymi i ofertą części branży. Taka sytuacja generuje frustrację konsumentów, którzy nie mogą zrealizować ostatniej woli zmarłych lub własnych przekonań dotyczących formy pożegnania. Stawia to również przedsiębiorców w trudnej sytuacji, zmuszonych do balansowania między wolą klienta a literą często niezyciowego prawa. Brak elastyczności legislacyjnej hamuje innowacje w zakresie form upamiętnienia i organizacji pochówku, utrwalając status quo, który coraz mniej odpowiada współczesnym realiom.

4.2. Problemy Etyczne i Nieuczciwe Praktyki Rynkowe

Branża funeralna, ze względu na swoją specyfikę i działanie w obszarze niezwykle wrażliwym emocjonalnie, powinna cechować się najwyższymi standardami etycznymi.

Niestety, w polskich realiach obserwuje się szereg problemów związanych z nieuczciwymi praktykami rynkowymi i naruszeniami etyki zawodowej.

- Nieuczciwa konkurencja i akwizycja:

Jednym z najbardziej bulwersujących problemów, który mimo upływu lat od głośnej afery tzw. "łowców skór", wciąż wydaje się istnieć w zmienionej formie, jest nielegalna współpraca niektórych firm pogrzebowych z personelem medycznym lub innymi służbami mającymi pierwszy kontakt z informacją o zgonie.⁵¹ Chodzi o proceder pozyskiwania informacji o zmarłych i natychmiastowego kontaktowania się z rodzinami w celu zaoferowania swoich usług.

Powszechnym zjawiskiem jest również akwizycja usług pogrzebowych bezpośrednio w szpitalach, domach pomocy społecznej czy innych placówkach opiekuńczych.⁵¹ Niektóre firmy pogrzebowe dzierżawią od szpitali pomieszczenia prosektoryjne, co daje im bezpośredni dostęp do rodzin zmarłych pacjentów i ułatwia wywieranie na nich presji.⁵² Zdarzają się przypadki natrętnego namawiania pogrążonych w żałobie osób do skorzystania z usług konkretnej firmy, często jeszcze zanim rodzina zdąży ochłonąć po stracie bliskiego.⁵¹ Kodeks Etyki Polskiego Stowarzyszenia Pogrzebowego (PSP) kategorycznie zabrania korzystania z usług płatnych akwizytorów zatrudnionych w placówkach służby zdrowia, policji czy prokuraturze ⁵⁴, jednak praktyka pokazuje, że problem ten wciąż występuje.

Innym przejawem nieuczciwej konkurencji są monopolistyczne praktyki niektórych zarządców cmentarzy (często parafii rzymskokatolickich), którzy faworyzują jedną, wybraną firmę pogrzebową, np. poprzez udzielanie jej wyłączności na kopanie grobów czy inne usługi cmentarne, jednocześnie utrudniając lub uniemożliwiając działalność innym przedsiębiorcom.⁵⁵ Takie działania były przedmiotem interwencji Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK).⁵⁶

- Standardy obsługi klienta:

Problemy etyczne dotyczą również bezpośrednich relacji z klientami. Częstym źródłem nieporozumień i skarg są niejasne cenniki usług. Zdarza się, że klienci są zaskakiwani ostateczną kwotą faktury, która okazuje się wyższa niż pierwotnie zakładali, np. z powodu nieprecyzyjnego określenia, czy podane ceny są kwotami netto czy brutto.⁵⁹ UOKiK podejmował interwencje i nakładał kary na przedsiębiorców stosujących niejednoznaczne cenniki.⁵⁹

Innym problemem jest niezrealizowanie przez zakład pogrzebowy niektórych, wcześniej zamówionych i opłaconych usług, lub przeciwnie – doliczanie opłat za usługi dodatkowe, na które klient nie wyraził wyrażnej zgody.⁶⁰ Kodeks Etyki PSP podkreśla obowiązek udzielania klientowi rzetelnej, zrozumiałej, obiektywnej i wyczerpującej informacji na temat zakresu usług i ich kosztów, a także poszanowania prawa klienta do swobodnego wyboru.⁵⁴ Niestety, w praktyce zdarzają się sytuacje, w których przedsiębiorcy wykorzystują trudną sytuację emocjonalną osób w żałobie, ich dezorientację i brak wiedzy na temat procedur

pogrzebowych, narzucając im określone rozwiązania lub ukrywając pełne koszty.⁵¹

- Kodeksy etyczne:

Warto odnotować, że w branży podejmowane są próby samoregulacji. Przykładem jest wspomniany już Kodeks Etyki Polskiego Stowarzyszenia Pogrzebowego.⁵⁴ Dokument ten określa standardy postępowania przedsiębiorcy pogrzebowego, obejmujące m.in. poszanowanie woli zmarłego i jego rodziny, życzliwe i pełne empatii traktowanie klientów, zachowanie tajemnicy zawodowej, obowiązek udzielania rzetelnej informacji, zakaz nieuczciwej akwizycji, a także szczegółowe wytyczne dotyczące przygotowania zwłok do pochówku i procedur kremacyjnych.

Problemy etyczne i nieuczciwe praktyki rynkowe obserwowane w polskiej branży funeralnej są często symptomem głębszych problemów o charakterze systemowym. Należą do nich przede wszystkim brak skutecznych i nowoczesnych regulacji prawnych, słaby i nieefektywny nadzór ze strony odpowiednich instytucji państwowych, a także presja ekonomiczna wynikająca m.in. z niskiego poziomu zasiłku pogrzebowego i wysokich kosztów legalnego prowadzenia działalności. W takich warunkach, niektórzy przedsiębiorcy mogą ulegać pokusie stosowania nieetycznych metod w celu zdobycia klienta lub maksymalizacji zysku. Samo istnienie kodeksów etycznych, opracowywanych przez organizacje branżowe⁵⁴, jest zjawiskiem pozytywnym i świadczy o dążeniu części środowiska do profesjonalizacji. Jednakże, bez skutecznych mechanizmów egzekwowania tych standardów oraz przy braku powszechnej świadomości konsumenckiej dotyczącej praw i możliwych zagrożeń, wpływ takich kodeksów na cały rynek jest ograniczony. Skuteczne zwalczanie patologii wymaga nie tylko zmiany kultury biznesowej w samej branży, ale także wzmocnienia pozycji konsumenta poprzez edukację, łatwiejszy dostęp do rzetelnych informacji oraz skutecznej pomocy prawnej w przypadku naruszeń. Utrzymujący się problem tzw. "łowców skór"⁵¹, mimo upływu lat od jego nagłośnienia, pokazuje, jak trudne do wykorzenienia są patologiczne zjawiska w środowisku, gdzie regulacje są niewystarczające, nadzór nieefektywny, a pokusa osiągnięcia zysku kosztem osób pogrążonych w żałobie bywa silna.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie głównych problemów zgłaszanych przez konsumentów oraz identyfikowanych przez przedsiębiorców i organizacje branżowe.

Tabela 3: Główne Problemy Zgłaszane przez Konsumentów i Przedsiębiorców w Polskiej Branży Funeralnej

Kategoria problemu	Problemy zgłaszane przez konsumentów	Problemy zgłaszane/identyfikowane przez przedsiębiorców/organizacje branżowe
Koszty i ceny	Zaskoczenie ostateczną kwotą faktury, niejasne cenniki (netto/brutto) ⁵⁹ , wysokie ceny usług	Rosnące koszty prowadzenia działalności (energia, paliwo, materiały, koszty pracownicze) ³⁴ , nieadekwatna wysokość zasiłku pogrzebowego ³ , presja cenowa ze

	pogrzebowych i cmentarnych ³¹	strony nieuczciwej konkurencji i szarej strefy
Jakość usług	Niezrealizowanie niektórych zamówionych usług ⁶⁰ , potencjalnie niska jakość usług od firm działających w szarej strefie (brak profesjonalizmu, odpowiedniego sprzętu)	Problem braku formalnych kwalifikacji personelu ¹² , niska jakość usług świadczonych przez podmioty z szarej strefy (brak doświadczenia, wiedzy, zaplecza) ¹⁷
Nieuczciwe praktyki	Agresywna akwizycja usług w szpitalach i innych placówkach, natrętne namawianie ⁵¹ , faworyzowanie określonych firm przez zarządców cmentarzy, ograniczanie wyboru ⁵⁵	Problem "łowców skór" i nieetycznego pozyskiwania informacji o zgonach ⁵¹ , nieuczciwa konkurencja ze strony podmiotów z szarej strefy (zaniżanie cen, unikanie podatków) ³ , monopolistyczne praktyki niektórych zarządców cmentarzy ⁵⁶
Problemy z cmentarzami	Brak miejsc na cmentarzach, zwłaszcza w dużych miastach ⁷ , chaos estetyczny i brak dbałości o wygląd nekropolii ⁹ , wysokie i nieprzejrzyste opłaty cmentarne ³⁸	Brak miejsc na nowe pochówki i trudności z rozszerzaniem cmentarzy ⁷ , problem zagospodarowania odpadów cmentarnych i związane z tym koszty ⁷ , przestarzałe i nieadekwatne przepisy dotyczące zarządzania cmentarzami ⁷
Kwestie prawne/formalne	Skomplikowane i czasochłonne formalności związane z organizacją pogrzebu, nieadekwatne do potrzeb społecznych prawo (np. dotyczące rozsypywania prochów) ⁹	Przestarzała i niekompletna ustawa o cmentarzach i chowaniu zmarłych ² , brak jasnych i nowoczesnych regulacji dla wielu aspektów działalności funeralnej ² , przewlekłość procesu legislacyjnego i opóźnienia we wdrażaniu nowej ustawy ¹⁷

4.3. Estetyka Przestrzeni Cmentarnej i Jakość Usług

Kwestie związane z wyglądem i zagospodarowaniem polskich cmentarzy, a także ogólna jakość świadczonych na nich usług, stanowią istotny element dyskusji o współczesnej branży funeralnej. Problemy estetyczne polskich nekropolii są często widoczne gołym okiem – dominuje chaos przestrzenny, kakofonia stylów i materiałów używanych do budowy nagrobków, a także brak spójnej wizji artystycznej i urbanistycznej dla tych miejsc.⁹ Często brakuje odpowiedniej opieki nad stroną wizualną cmentarzy, co prowadzi do powstawania przestrzeni pozbawionych harmonii i estetycznego ładu. Sytuacja ta bywa porównywana do ogólnego problemu braku ram urbanistycznych i dbałości o estetykę przestrzeni publicznej w Polsce.⁹

Dodatkowym wyzwaniem jest postępujące przepełnienie wielu cmentarzy, zwłaszcza w dużych miastach, oraz trudności w znalezieniu i przeznaczeniu odpowiednich terenów pod nowe nekropolie.⁷ Rosnąca liczba zgonów, związana m.in. ze starzeniem się społeczeństwa, potęguje ten problem.

Kolejnym istotnym aspektem jest gospodarowanie odpadami cmentarnymi. Funkcjonowanie cmentarzy generuje znaczne ilości odpadów, głównie w postaci wypalonych zniczy, sztucznych kwiatów i innych ozdób. Problem ten staje się coraz bardziej dotkliwy, a jego rozwiązanie wymaga podejmowania działań proekologicznych, takich jak promowanie używania zniczy wielokrotnego użytku (np. poprzez tworzenie "zniczodzielni"), zachęcanie do ograniczania ilości przynoszonych na groby plastikowych ozdób, a także wdrażanie systemów segregacji i odpowiedniego zagospodarowania odpadów.⁷ Koszty związane z wywozem i utylizacją odpadów stanowią znaczącą pozycję w budżetach zarządców cmentarzy.⁷

Jakość usług świadczonych na cmentarzach, w tym usług pogrzebowych, jest nierozdzielnie związana z kwalifikacjami personelu, standardami obowiązującymi w firmach pogrzebowych oraz ogólną kulturą organizacyjną. Jak wcześniej wskazano, w przypadku podmiotów działających w szarej strefie, które często nie inwestują w szkolenia pracowników ani w odpowiednie zaplecze, jakość tych usług może być niska.¹⁷

Problemy estetyki polskich cmentarzy oraz kwestie związane z gospodarowaniem odpadami odzwierciedlają szersze wyzwania dotyczące planowania przestrzennego, świadomości ekologicznej oraz kultury materialnej w Polsce. Brak spójnych wytycznych dla zarządców cmentarzy, indywidualizm w projektowaniu i stawianiu nagrobków, a także często konsumpcyjne podejście do form upamiętniania zmarłych, prowadzą do wizualnego chaosu i nadmiernej produkcji odpadów.⁹ Skuteczne rozwiązanie tych problemów wymaga nie tylko odpowiednich regulacji prawnych, ale także edukacji społecznej, promowania dobrych praktyk oraz współpracy zarządców cmentarzy z urbanistami, architektami krajobrazu i specjalistami od ochrony środowiska. Celem powinno być tworzenie miejsc pamięci, które będą nie tylko funkcjonalne, ale także harmonijne, estetyczne i przyjazne dla środowiska. Nowa ustawa o cmentarzach i chowaniu zmarłych powinna dostarczyć narzędzi prawnych umożliwiających lepsze zarządzanie przestrzenią cmentarną i promowanie bardziej zrównoważonych praktyk.

4.4. Wpływ Nowych Technologii na Usługi Funeralne

Nowoczesne technologie coraz śmielej wkraczają do branży funeralnej, zmieniając sposób organizacji ceremonii, upamiętniania zmarłych oraz zarządzania cmentarzami. Do najważniejszych przykładów innowacji technologicznych w tym sektorze należą:

- **Interaktywne nagrobki:** Wyposażone w kody QR, które po zeskanowaniu smartfonem odsyłają do specjalnie przygotowanych stron internetowych lub

multimedialnych prezentacji poświęconych życiu i dokonaniom zmarłej osoby. Mogą one zawierać zdjęcia, filmy, wspomnienia, a nawet drzewo genealogiczne.¹

- **Transmisje online pogrzebów:** Usługa ta zyskała na popularności szczególnie w okresie pandemii COVID-19, kiedy ograniczenia w przemieszczaniu się i gromadzeniu uniemożliwiały wielu osobom osobisty udział w ceremoniach. Transmisje online pozwalają rodzinie i przyjaciołom, którzy nie mogą być obecni fizycznie, na uczestnictwo w pożegnaniu zmarłego na odległość.⁸
- **Platformy internetowe do organizacji pogrzebów:** Powstają specjalistyczne platformy i aplikacje online, które ułatwiają rodzinom organizację wszystkich aspektów pogrzebu – od wyboru zakładu pogrzebowego, przez zamówienie kwiatów i nekrologów, po koordynację terminów i formalności.⁸
- **Nowoczesne technologie kremacji:** Rozwój technologiczny dotyczy również samych procesów kremacji. Wprowadzane są nowe piece kremacyjne i systemy filtracji, które pozwalają na znaczną redukcję emisji szkodliwych substancji do atmosfery, wpisując się w trend zrównoważonego rozwoju i dbałości o środowisko.¹
- **Cyfryzacja zarządzania cmentarzami:** Projekt nowej ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych przewiduje szeroko zakrojoną cyfryzację w tym obszarze. Ma ona objąć m.in. wprowadzenie elektronicznych ksiąg cmentarnych, centralnego rejestru grobów oraz systemów umożliwiających elektroniczną rezerwację miejsc pochówku.⁶
- **Sztuczna inteligencja (GenAI) i wizerunek cyfrowy:** Na konferencjach branżowych pojawiają się dyskusje na temat wykorzystania generatywnej sztucznej inteligencji w usługach funeralnych, a także kwestii związanych z zabezpieczeniem i zarządzaniem cyfrowym wizerunkiem osób zmarłych w internecie i mediach społecznościowych.⁶²

Wprowadzanie nowych technologii do branży funeralnej niesie ze sobą szereg korzyści. Umożliwiają one większą personalizację ceremonii i form upamiętnienia, zapewniają dostępność dla osób, które z różnych przyczyn nie mogą uczestniczyć w pogrzebie osobiście, usprawniają procesy organizacyjne i administracyjne, a także mogą przyczyniać się do ochrony środowiska naturalnego.

Jednocześnie, dynamiczny rozwój technologiczny w tak wrażliwej sferze życia rodzi nowe pytania i wyzwania o charakterze etycznym, prawnym i społecznym. Dotyczą one przede wszystkim ochrony prywatności i danych osobowych zmarłych oraz ich rodzin, bezpieczeństwa gromadzonych danych (zwłaszcza w kontekście cyfrowego dziedzictwa i wizerunku osób zmarłych w sieci ⁶²), a także kwestii dostępności tych nowoczesnych rozwiązań dla wszystkich grup społecznych. Istnieje ryzyko pogłębienia się tzw. "cyfrowego wykluczenia" również w obszarze usług funeralnych, gdzie osoby starsze, mniej zamożne lub mieszkające na terenach o słabszym dostępie do technologii mogą mieć ograniczony dostęp do nowych form upamiętnienia czy cyfrowych usług cmentarnych. Rozwój technologiczny w branży funeralnej wymaga zatem nie tylko inwestycji w infrastrukturę, ale także opracowania odpowiednich ram prawnych i standardów etycznych, które zapewnią poszanowanie godności zmarłych, ochronę praw ich rodzin oraz sprawiedliwy dostęp do nowych rozwiązań. Niezwykle istotne staje się

również zapewnienie odpowiedniego poziomu cyberbezpieczeństwa dla systemów informatycznych wykorzystywanych przez zakłady pogrzebowe i zarządców cmentarzy.⁶²

5. Rola Instytucji i Organizacji w Kształtowaniu Branży

Funkcjonowanie polskiej branży funeralnej jest kształtowane nie tylko przez przepisy prawa i dynamikę rynkową, ale także przez działalność różnorodnych instytucji państwowych oraz organizacji branżowych. Ich rola polega zarówno na reprezentowaniu interesów przedsiębiorców, jak i na sprawowaniu nadzoru oraz ochronie praw konsumentów.

5.1. Działalność i Stanowiska Kluczowych Organizacji Branżowych (PIBP, PSP)

Na polskim rynku funeralnym działają co najmniej dwie duże, ogólnokrajowe organizacje zrzeszające przedsiębiorców pogrzebowych: Polska Izba Branży Pogrzebowej (PIBP) oraz Polskie Stowarzyszenie Pogrzebowe (PSP). Obie te organizacje odgrywają istotną rolę w kształtowaniu opinii publicznej na temat branży, prowadzeniu dialogu z organami administracji państwowej oraz podejmowaniu inicjatyw na rzecz profesjonalizacji sektora.

- Polska Izba Branży Pogrzebowej (PIBP):

PIBP aktywnie uczestniczy w debacie publicznej dotyczącej problemów branży. Do głównych obszarów jej działalności i postulatów należą:

- **Kwestia zasiłku pogrzebowego:** Izba konsekwentnie postulowała podwyższenie zamrożonej przez wiele lat kwoty zasiłku oraz wprowadzenie mechanizmu jego regularnej waloryzacji.³² Warto jednak odnotować, że pojawiły się również głosy wewnątrz PIBP, jak np. wypowiedź wiceprezesa Jerzego Jarosza, sugerujące całkowite zniesienie zasiłku pogrzebowego na rzecz rozwoju systemu prywatnych ubezpieczeń na wypadek śmierci.³³
- **Walka z szarą strefą:** PIBP jest jednym z najgłośniejszych orędowników wprowadzenia zmian legislacyjnych mających na celu uszczelnienie rynku i eliminację nielegalnej działalności.¹⁷ Izba regularnie publikuje szacunki dotyczące skali szarej strefy i strat ponoszonych przez budżet państwa.³⁴
- **Wymogi dla firm pogrzebowych:** Organizacja postuluje wprowadzenie bardziej rygorystycznych wymogów dla podmiotów chcących prowadzić działalność w branży funeralnej. Propozycje te obejmują m.in. obowiązek zatrudnienia co najmniej czterech osób na podstawie umowy o pracę, posiadanie odpowiedniej liczby specjalistycznych pojazdów, dysponowanie własnym domem pogrzebowym oraz uzyskanie pozytywnej opinii inspekcji sanitarnej jako warunku koniecznego do uzyskania zezwolenia na działalność.¹⁷
- **Reagowanie na nieetyczne praktyki:** PIBP zabiera głos w sprawach dotyczących nieuczciwej konkurencji i nieetycznych metod pozyskiwania klientów, takich jak np. akwizycja usług pogrzebowych w szpitalach.⁵¹
- **Działalność szkoleniowa i integracyjna:** Izba organizuje szkolenia, konferencje i spotkania branżowe, mające na celu podnoszenie kwalifikacji przedsiębiorców i pracowników oraz integrację środowiska.⁶²

- Polskie Stowarzyszenie Pogrzebowe (PSP):

PSP jest organizacją o długiej, bo ponad 27-letniej tradycji działania na polskim rynku funeralnym.⁶⁴ Do jej kluczowych działań i stanowisk należą:

- **Ocena projektów legislacyjnych:** Prezes PSP, Krzysztof Wolicki, publicznie wyrażał krytyczne stanowisko wobec niektórych propozycji zawartych w projekcie nowej ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, wskazując m.in. na zbyt łagodne jego zdaniem wymogi dotyczące rejestracji przedsiębiorców, które mogą nie zapewnić rzeczywistej profesjonalizacji branży.¹⁵
- **Kształtowanie struktur branżowych:** W ostatnim czasie PSP podjęło decyzję o rezygnacji z tworzenia kolejnej, konkurencyjnej izby gospodarczej o nazwie Funeralna Izba Gospodarcza.⁶⁴
- **Działalność edukacyjna i normalizacyjna:** Stowarzyszenie jest aktywne na polu organizacji specjalistycznych szkoleń (np. dotyczących błędów i pomyłek w branży pogrzebowej ⁶⁶ czy "Akademii Menagera" ⁶⁵) oraz ogólnopolskich forów branżowych, stanowiących platformę wymiany wiedzy i doświadczeń.⁶⁴ Istotnym osiągnięciem PSP jest opracowanie i upowszechnianie Kodeksu Etyki Przedsiębiorcy Pogrzebowego, który określa standardy postępowania w zawodzie.⁵⁴
- **Udział w procesie legislacyjnym:** PSP aktywnie uczestniczyło w konsultacjach projektu nowej ustawy, zbierając uwagi od swoich członków.¹⁸ Stowarzyszenie zadeklarowało również wstrzymanie organizacji szkoleń dotyczących projektowanych przepisów do czasu ich ostatecznego uchwalenia i publikacji, co może świadczyć o pewnej rezerwie wobec kształtu proponowanych zmian.¹⁹
- **Współpraca z organami państwowymi:** PSP współpracowało z Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów przy tworzeniu poradnika dla zarządców cmentarzy, mającego na celu promowanie uczciwej konkurencji na rynku usług pogrzebowych.⁵⁶

Oprócz dwóch wiodących organizacji, na rynku działają również mniejsze stowarzyszenia i inicjatywy, takie jak Polskie Stowarzyszenie Funeralne (wzmiankowane w kontekście uwag do projektu ustawy ¹⁵) czy Instytut Dobrej Śmierci, zajmujący się edukacją i promowaniem dobrych praktyk w obszarze umierania i żałoby.⁶²

Istnienie co najmniej dwóch dużych, ogólnopolskich organizacji branżowych, które nie zawsze prezentują w pełni spójne stanowiska (czego przykładem mogą być różne opinie na temat optymalnej wysokości zasiłku pogrzebowego wewnątrz PIBP ³³ czy odmienne oceny niektórych zapisów projektu nowej ustawy), może w pewnym stopniu utrudniać wypracowanie jednolitego głosu całego środowiska funeralnego i skuteczne lobbowanie za konkretnymi rozwiązaniami legislacyjnymi. Taka sytuacja może prowadzić do rozproszenia sił i osłabienia pozycji negocjacyjnej branży w dialogu z administracją rządową i parlamentem. Z drugiej jednak strony, działalność obu tych organizacji, obejmująca organizację szkoleń, konferencji, opracowywanie standardów etycznych czy aktywny udział w konsultacjach publicznych, jest niezwykle ważna dla stopniowego podnoszenia standardów funkcjonowania sektora i budowania jego profesjonalnego wizerunku. Kluczowe jest, aby działania te były prowadzone w sposób transparentny i

służyły interesom całej branży oraz, co najważniejsze, konsumentów, a nie jedynie wąskich grup interesu.

5.2. Nadzór i Interwencje Organów Państwowych

Nad prawidłowym funkcjonowaniem rynku usług pogrzebowych oraz przestrzeganiem praw konsumentów czuwają różne instytucje państwowe. Do najważniejszych z nich należą Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Państwowa Inspekcja Sanitarna oraz Rzecznik Praw Obywatelskich i Konsumentów.

- Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK):

UOKiK odgrywa kluczową rolę w monitorowaniu rynku usług pogrzebowych pod kątem przestrzegania zasad uczciwej konkurencji oraz ochrony zbiorowych interesów konsumentów.⁵⁶ Od 2000 roku Urząd wydał ponad 100 decyzji dotyczących tego sektora.⁵⁶ Interwencje UOKiK często dotyczą przypadków nadużywania pozycji dominującej przez zarządców cmentarzy (zarówno komunalnych, jak i wyznaniowych). Chodzi tu przede wszystkim o praktyki polegające na ograniczaniu dostępu do świadczenia usług na terenie cmentarza innym, niezależnym przedsiębiorcom pogrzebowym, lub na faworyzowaniu jednej, wybranej firmy, np. poprzez udzielanie jej wyłączności na kopanie grobów czy inne czynności.⁵⁶ UOKiK prowadzi również postępowania dotyczące nieuczciwych praktyk rynkowych stosowanych przez same zakłady pogrzebowe, takich jak np. stosowanie niejasnych i wprowadzających w błąd cenników usług (przykładem jest decyzja i kara nałożona na Eden Salon Usług Pogrzebowych 59). W przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów, UOKiK ma możliwość nakładania na przedsiębiorców dotkliwych kar finansowych.⁵⁹ Warto również odnotować, że Urząd współpracuje z organizacjami branżowymi, takimi jak Polskie Stowarzyszenie Pogrzebowe, np. przy tworzeniu materiałów informacyjnych i poradników dla zarządców cmentarzy, mających na celu promowanie działań zgodnych z prawem konkurencji.⁵⁶

- Główny Inspektorat Sanitarny (GIS) / Państwowa Inspekcja Sanitarna (PIS):

Sanepid jest odpowiedzialny za nadzór nad przestrzeganiem wymogów sanitarno-higienicznych w zakładach pogrzebowych oraz na cmentarzach.²⁸ Inspektorzy PIS regularnie przeprowadzają kontrole w tych obiektach, a ich wyniki są publikowane m.in. w corocznym raporcie Głównego Inspektora Sanitarnego "Stan Sanitarny Kraju".²⁹ Jak już wcześniej szczegółowo omówiono (w sekcji 2.3.), kontrole te niestety często wykazują liczne nieprawidłowości, dotyczące m.in. stanu technicznego i sanitarnego pomieszczeń, sprzętu, procedur dezynfekcji czy stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej.

- Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO):

Rzecznik Praw Obywatelskich ma mandat do podejmowania interwencji w sprawach indywidualnych, w których doszło do naruszenia praw i wolności obywatelskich przez organy władzy publicznej lub inne instytucje.⁷⁰ Choć brak jest szczegółowych informacji o szeroko zakrojonych, systemowych interwencjach

RPO dotyczących bezpośrednio całej branży funeralnej, potencjalnie Rzecznik mógłby zaangażować się w problemy tego sektora, zwłaszcza jeśli dotyczyłyby one kwestii takich jak dostępność usług pogrzebowych, poszanowanie godności osób zmarłych i ich rodzin, czy nieprawidłowości w działaniu organów administracji odpowiedzialnych za nadzór nad cmentarzami. Warto odnotować, że Rzecznik Praw Dziecka reagował na doniesienia o nieprawidłowościach związanych z funkcjonowaniem filii zakładów pogrzebowych na terenie placówek medycznych, co wskazuje na wrażliwość tej instytucji na problemy styku ochrony zdrowia i branży funeralnej.⁵³

- Rzecznicy Konsumentów (miejscy/powiatowi):

Osoby, które czują się pokrzywdzone przez nieuczciwe praktyki zakładów pogrzebowych, mogą szukać pomocy u miejskich lub powiatowych rzeczników konsumentów. Rzecznicy ci udzielają bezpłatnych porad prawnych, pomagają w formułowaniu pism reklamacyjnych, a w uzasadnionych przypadkach mogą również występować z powództwem w imieniu konsumenta lub przystępować do już toczących się postępowań sądowych w sprawach o ochronę interesów konsumentów.⁷¹ Dane kontaktowe do rzeczników konsumentów są dostępne na stronie internetowej UOKiK ⁷¹ oraz na stronach internetowych poszczególnych urzędów miast i starostw powiatowych (np. informacje dla mieszkańców Warszawy ⁷³). Warto zaznaczyć, że Rzecznik Finansowy koncentruje się głównie na problemach związanych z rynkiem finansowym i ubezpieczeniowym, w tym kwestiach finansowych pojawiających się po śmierci członka rodziny (np. dziedziczenie, polisy), a nie bezpośrednio na skargach dotyczących jakości czy cen usług pogrzebowych.⁷²

Pomimo opisanych działań podejmowanych przez UOKiK i Sanepid, skala problemów wciąż występujących w branży funeralnej – takich jak rozległa szara strefa, nieetyczne praktyki rynkowe czy powtarzające się uchybienia sanitarne – sugeruje, że obecny system nadzoru jest niewystarczający lub nie w pełni efektywny. Interwencje organów państwowych mają często charakter reaktywny, podejmowany w odpowiedzi na zgłoszone skargi lub stwierdzone nieprawidłowości, podczas gdy brakuje systemowych rozwiązań o charakterze prewencyjnym, które mogłyby skutecznie zapobiegać powstawaniu patologii. Działania nadzorcze, choć istnieją i przynoszą pewne rezultaty, nie rozwiązują fundamentalnych, systemowych problemów branży. Może to wynikać z niedostatecznych zasobów kadrowych i finansowych organów kontrolnych, zbyt łagodnych lub rzadko stosowanych sankcji za stwierdzone naruszenia, luk w obowiązującym prawie, które utrudniają skuteczne ściganie nieuczciwych praktyk, lub też z braku odpowiedniej koordynacji działań między poszczególnymi instytucjami. Dlatego też, wszelkie nowe regulacje prawne dotyczące branży funeralnej muszą iść w parze ze znaczącym wzmocnieniem i usprawnieniem systemu nadzoru państwowego, aby zapewnić ich realną egzekwowalność i rzeczywisty wpływ na poprawę standardów.

6. Wnioski i Rekomendacje

Analiza współczesnych problemów polskiej branży funeralnej, ze szczególnym uwzględnieniem jej otoczenia prawnego, prowadzi do szeregu wniosków dotyczących

zarówno przyczyn obecnego stanu rzeczy, jak i pożądaných kierunków zmian. Konieczne jest podjęcie kompleksowych działań legislacyjnych, systemowych oraz inicjatyw wewnątrz samego sektora, aby sprostać narastającym wyzwaniom.

6.1. Podsumowanie kluczowych problemów, ze szczególnym uwzględnieniem barier prawnych

Kluczowym wnioskiem płynącym z przeprowadzonej analizy jest stwierdzenie, że **przestarzałe i nieadekwatne do współczesnych realiów prawo stanowi fundamentalną barierę dla rozwoju i profesjonalizacji polskiej branży funeralnej**, a także jest bezpośrednim lub pośrednim źródłem wielu innych problemów tego sektora. Ustawa z 1959 roku, stworzona w zupełnie innej rzeczywistości społeczno-gospodarczej, nie reguluje w sposób wystarczający kluczowych aspektów funkcjonowania rynku, takich jak status prawny i szczegółowe wymogi dla przedsiębiorców pogrzebowych i krematoriów, standardy świadczenia usług, czy też nowoczesne formy pochówku, które zyskują na popularności.

Ten stan prawny prowadzi do licznych negatywnych konsekwencji:

- **Rozległa szara strefa i nieuczciwa konkurencja:** Brak jasnych reguł i niskie bariery wejścia na rynek sprzyjają działalności nierejestrowanej, która unika obciążeń podatkowych i ZUS, oferując niższe ceny kosztem jakości i legalności. Uczciwi przedsiębiorcy ponoszący pełne koszty działalności znajdują się w niekorzystnej sytuacji konkurencyjnej.
- **Niska jakość usług i problemy etyczne:** Brak formalnych wymogów kwalifikacyjnych dla personelu oraz standardów dla firm, w połączeniu z presją cenową, prowadzi do obniżenia jakości świadczonych usług. Dodatkowo, słabość regulacji i nadzoru sprzyja nieetycznym praktykom, takim jak agresywna akwizycja czy nieprzejrzyste cenniki.
- **Trudności finansowe dla rodzin:** Dysproporcja między rosnącymi kosztami pogrzebu a zamrożonym przez wiele lat i wciąż nieadekwatnym zasiłkiem pogrzebowym stanowi poważne obciążenie finansowe dla wielu rodzin, zmuszając je do zadłużania się lub poszukiwania najtańszych, często niższej jakości, opcji.
- **Hamowanie innowacji i niedostosowanie do potrzeb społecznych:** Restrykcyjne i nieżyciowe przepisy, np. dotyczące rozsypywania prochów czy tworzenia alternatywnych miejsc pochówku, uniemożliwiają zaspokojenie zmieniających się potrzeb i preferencji społecznych, prowadząc do omijania prawa.
- **Problemy z infrastrukturą cmentarną:** Brak miejsc na cmentarzach, chaos estetyczny, problemy z gospodarką odpadami to kolejne wyzwania, których rozwiązanie utrudnia brak nowoczesnych i kompleksowych ram prawnych dla zarządzania nekropoliami.
- **Nieefektywny system stwierdzania zgonów:** Problemy z dostępnością lekarzy do stwierdzania zgonów poza szpitalem generują dodatkowy stres dla rodzin i opóźniają procedury pogrzebowe.

6.2. Propozycje zmian legislacyjnych i systemowych

W celu przewyższenia zidentyfikowanych problemów konieczne jest podjęcie następujących działań o charakterze legislacyjnym i systemowym:

1. **Pilne przyjęcie i wdrożenie nowej, kompleksowej ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych:** Nowe prawo musi w sposób całościowy i nowoczesny regulować wszystkie aspekty działalności funeralnej, od stwierdzania zgonu, przez funkcjonowanie przedsiębiorców pogrzebowych i krematoriów, po zarządzanie cmentarzami i nowe formy pochówku. Kluczowe jest, aby projektowane przepisy uwzględniały uwagi ekspertów i organizacji branżowych, tak aby uniknąć tworzenia regulacji pozornych lub łatwych do obejścia.
2. **Wprowadzenie realnych i weryfikowalnych wymogów dla przedsiębiorców pogrzebowych:** Należy odejść od modelu "działalności wolnej" na rzecz systemu koncesjonowania lub przynajmniej zaostrzonego systemu zezwoleń. Wymogi powinny dotyczyć posiadanej infrastruktury (własne chłodnie, pomieszczenia do przygotowania zwłok, domy pogrzebowe), kwalifikacji i stałego zatrudnienia personelu, przestrzegania standardów sanitarnych i etycznych, a także posiadania ubezpieczenia OC.
3. **Uregulowanie nowych form pochówku:** Prawo powinno zostać dostosowane do zmieniających się potrzeb społecznych i rosnącej popularności kremacji oraz pochówków ekologicznych. Należy rozważyć legalizację rozsypywania prochów w wyznaczonych do tego miejscach (np. "pola pamięci", "ogrody pamięci"), a także stworzenie ram prawnych dla funkcjonowania cmentarzy leśnych czy innych alternatywnych, ekologicznych form upamiętnienia, przy jednoczesnym zachowaniu należytego szacunku dla zmarłych i norm sanitarnych.
4. **Reforma systemu zasiłku pogrzebowego:** Konieczne jest urealnienie wysokości zasiłku pogrzebowego do faktycznych, przeciętnych kosztów godnego pogrzebu w Polsce. Niezbędne jest również wprowadzenie regularnego, corocznego mechanizmu waloryzacji tego świadczenia, opartego o obiektywne wskaźniki (np. inflacja, wzrost kosztów w branży), aby zapobiec ponownej erozji jego realnej wartości. Należy także rozważyć wprowadzenie dodatkowych, celowanych mechanizmów wsparcia dla osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji materialnej.
5. **Wzmocnienie nadzoru i egzekwowania prawa:** Należy zwiększyć zasoby kadrowe, finansowe i kompetencyjne organów odpowiedzialnych za kontrolę branży funeralnej (Państwowa Inspekcja Sanitarna, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Inspekcja Handlowa). Konieczne jest skuteczniejsze egzekwowanie obowiązujących przepisów oraz wprowadzenie odstraszających kar za ich nieprzestrzeganie, zwłaszcza w odniesieniu do nieuczciwych praktyk rynkowych i działania w szarej strefie.
6. **Stworzenie centralnego, publicznie dostępnego rejestru przedsiębiorców pogrzebowych:** Rejestr ten powinien zawierać informacje o firmach posiadających wymagane zezwolenia i spełniających określone standardy. Ułatwiłoby to konsumentom weryfikację rzetelności usługodawców i zwiększyło transparentność rynku.
7. **Opracowanie i wdrożenie krajowych standardów jakości usług pogrzebowych:** Standardy te, opracowane we współpracy z organizacjami branżowymi, konsumenckimi i ekspertami, powinny określać minimalne wymagania dotyczące wszystkich etapów organizacji pogrzebu, od pierwszego kontaktu z klientem po realizację ceremonii.
8. **Wspieranie i regulowanie cyfryzacji w branży:** Należy kontynuować działania na rzecz pełnego wdrożenia e-karty zgonu oraz cyfrowych systemów zarządzania

cmentarzami, przy jednoczesnym zapewnieniu najwyższych standardów bezpieczeństwa gromadzonych danych i ochrony prywatności.

6.3. Rekomendacje dla przedsiębiorców i instytucji nadzorczych

Oprócz zmian legislacyjnych, istotne jest również podjęcie działań przez samych uczestników rynku oraz instytucje odpowiedzialne za jego nadzór:

- **Dla przedsiębiorców pogrzebowych:**
 - Dążenie do stałego podnoszenia profesjonalizmu i jakości świadczonych usług poprzez inwestowanie w kwalifikacje personelu, modernizację infrastruktury oraz wdrażanie najlepszych praktyk.
 - Bezwzględne przestrzeganie standardów etycznych, transparentność cenowa oraz empatyczne i pełne szacunku podejście do klientów znajdujących się w żałobie.
 - Aktywne uczestnictwo w pracach organizacji branżowych, mające na celu budowanie pozytywnego wizerunku sektora, promowanie uczciwej konkurencji oraz eliminowanie patologii.
- **Dla organizacji branżowych (PIBP, PSP i inne):**
 - Kontynuowanie i intensyfikacja działań na rzecz podnoszenia standardów w branży poprzez organizację szkoleń, konferencji, opracowywanie i promowanie kodeksów etyki oraz dobrych praktyk.
 - Skuteczne reprezentowanie interesów całej branży w dialogu z organami administracji państwowej i parlamentem, dążąc do wypracowania wspólnego, konstruktywnego stanowiska w kluczowych kwestiach legislacyjnych.
 - Podejmowanie działań na rzecz promowania zasad uczciwej konkurencji oraz aktywne przeciwdziałanie i piętnowanie nieetycznych praktyk i zjawisk patologicznych wewnątrz samego środowiska funeralnego.
- **Dla instytucji nadzorczych (UOKiK, GIS, Inspekcja Handlowa):**
 - Zintensyfikowanie i zwiększenie skuteczności kontroli, zwłaszcza w odniesieniu do podmiotów podejrzewanych o działanie w szarej strefie, naruszanie praw konsumentów lub nieprzestrzeganie wymogów sanitarnych.
 - Prowadzenie regularnych kampanii informacyjnych i edukacyjnych dla konsumentów, dotyczących ich praw przy wyborze usług pogrzebowych, możliwych zagrożeń oraz sposobów weryfikacji rzetelności przedsiębiorców.
 - Zacieśnienie współpracy międzyinstytucjonalnej (np. UOKiK, GIS, Policja, organy skarbowe) w celu skuteczniejszego zwalczania nieprawidłowości i kompleksowego podejścia do problemów branży.

Rozwiązanie wielowymiarowych problemów polskiej branży funeralnej wymaga synergicznego i konsekwentnego działania na wielu płaszczyznach. Kluczowe jest przywrócenie właściwej równowagi między zasadą swobody działalności gospodarczej a koniecznością ochrony fundamentalnego interesu publicznego i praw konsumentów w tak niezwykle wrażliwej i ważnej sferze życia. Bez gruntownej reformy legislacyjnej, wzmocnienia mechanizmów nadzoru państwowego oraz wewnętrznych inicjatyw samych

przedsiębiorców i organizacji branżowych zmierzających do samoregulacji i podnoszenia standardów, polska branża funeralna nadal będzie obciążona licznymi patologiami, a obywatele będą narażeni na nieuczciwe praktyki i niską jakość usług w najtrudniejszych dla nich chwilach. Niezbędna jest nie tylko zmiana przepisów, ale także zmiana systemowa, obejmująca skuteczne egzekwowanie prawa, edukację społeczną oraz transformację kultury działania w samej branży, z naciskiem na transparentność, profesjonalizm i bezwzględne poszanowanie godności zarówno osób zmarłych, jak i ich pogrążonych w żałobie rodzin.

Cytowane prace

1. Nowe Oblicze Branży Pogrzebowej w Polsce: Trendy, Wyzwania i Innowacje 2025 - Wieczna Pamięć, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.wiecznapamiec.pl/nowe-oblicze-branzy-pogrzebowej-w-polsce-trendy-wyzwania-i-innowacje-2025/>
2. Polską branżę pogrzebową czeka konsolidacja. Firmy liczą też na zastąpienie ustawy sprzed prawie wieku nowymi przepisami - Wszystkie newsy - Newseria Biznes, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://biznes.newseria.pl/news/polska-branze.p1366593168>
3. Oto szara strefa w branży funeralnej. Jej wartość szacuje się nawet na miliardy zł - Money.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.money.pl/gospodarka/oto-szara-strefa-w-branzy-funeralnej-jej-wartosc-szacuje-sie-nawet-na-miliardy-zl-6957471610538528a.html>
4. Cmentarze i chowanie zmarłych. - Dz.U.2024.576 t.j. - OpenLEX - ustawy, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/cmentarze-i-chowanie-zmarlych-16784152>
5. USTAWA z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych. (tekst jednolity) Art. 1. 1. Zakładanie i rozszerzanie cm, otwierano: czerwca 6, 2025, https://swmarcin-jarocin.com/pliki/ustawa_o_cmentarzach_i_chowaniu_zmarlych.pdf
6. Projekt ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych - Kancelaria ..., otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-cmentarzach-i-chowaniu-zmarlych2>
7. Miejskie nekropolie. Sytuacja i wyzwania w miastach UMP - Metropolie.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://metropolie.pl/artykul/miejskie-nekropolie-sytuacja-i-wyzwania-w-miastach-ump>
8. Kremacja w Polsce – Nowe Trendy i Statystyki - Zakład pogrzebowy Warszawa, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.tanatos24.pl/kremacja-w-polsce-nowe-trendy-i-statystyki/>
9. Polska branża funeralna, czyli pogrzeb dobrego gustu. "Na jedną, historyzującą modłę", otwierano: czerwca 6, 2025, <https://dziendobry.tvn.pl/styl-zycia/dlaczego-polska-branża-pogrzebowa-jest-kiczowata-st5677665>
10. Ekologiczne pogrzeby muszą zastąpić tradycyjny pochówek - Spider's Web, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://spidersweb.pl/2020/11/ekologiczny-pogrzeb-metody.html>
11. Prawne i ekonomiczne aspekty polskiej branży funeralnej - repozytorium.uni.wroc.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, http://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/77870/PDF/32_A_Kubiak_Prawne_i_ekonomiczne_aspekty_polskiej_branzy_funeralnej.pdf

12. Nowe prawo pogrzebowe - poznaj kluczowe zmiany. - Silenta, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://silenta.pl/blog/nowe-prawo-pogrzebowe-jakie-zmiany-czekaja-zaklady-pogrzebowe-i-ich-klientow/>
13. Nowe prawo pogrzebowe — Co musisz wiedzieć? | Blog sklepu eLADEX, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.eladex.com.pl/Nowe-prawo-pogrzebowe-Co-musisz-wiedziec-blog-pol-1678159943.html>
14. Opinia z 30 czerwca 2022 r. o projekcie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych - Rada Legislacyjna - Gov.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.gov.pl/web/radalegislacyjna/opinia-z-30-czerwca-2022-r-o-projekcie-ustawy-o-cmentarzach-i-chowaniu-zmarlych>
15. Chować zmarłych każdy może, a rejestr tego nie naprawi - Prawo.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.prawo.pl/prawo/dzialalnosc-gospodarcza-przedsiębiorcy-pogrzebowego-rejestr,516531.html>
16. Samorządy: Stwierdzanie zgonu to kolejne zadanie bez wynagrodzenia - Prawo.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.prawo.pl/samorzad/stwierdzenie-zgonu-kto-ma-ponosic-koszty-nowa-ustawa,516872.html>
17. Zatrudnienie na etat w usługach funeralnych - koniec szarej strefy?, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://hrnews.pl/zatrudnienie-w-branzy-funeralnej/>
18. Rządowy Projekt Ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.polskiestowarzyszeniepogrzebowe.pl/pl/Aktualnosci/Rzadowy-Projekt-Ustawy-o-cmentarzach-i-chowaniu-zmarlych>
19. Nr 5/6 Wrzesień / Grudzień 2021, otwierano: czerwca 6, 2025, https://krzysztof.waw.pl/index.php/pl/content/download/9677/32115/file/DF%20MEMENTO%20nr%20121_2021.pdf
20. Jak założyć zakład pogrzebowy - wskazówki - Poradnik Przedsiębiorcy, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-jak-zalozyc-zaklad-pogrzebowy>
21. Pochówki ekologiczne w świetle prawa polskiego i kanonicznego, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://czasopisma.tnkul.pl/index.php/kip/article/download/629/456/1252>
22. Prochy po kremacji. Rozsypywanie prochów a prawo | Styks - Zakład pogrzebowy Wrocław, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.styx.pl/prochy-po-kremacji-rozsypywanie/>
23. Branża usług pogrzebowych - konieczne zezwolenie na prowadzenie działalności? - Infor.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://mojafirma.infor.pl/zakladam-firme/zaklad-pogrzebowy/3579244,Branza-uslug-pogrzebowych-konieczne-zezwolenie-na-prowadzenie-dzialalnosci.html>
24. Jak otworzyć zakład pogrzebowy - RemOnline, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://remonline.app/pl/blog/how-to-open-a-funeral-home/>
25. Zarządzanie cmentarzem komunalnym – problem gminny - Serwis Administracyjno-Samorządowy, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.doradcasamorządu.pl/135-sas3-2021/5297-zarz%C4%85dzanie-cmentarzem-komunalnym-%E2%80%93-problem-gminny.html>
26. Czy w Polsce jest dozwolone rozsypywanie prochów zmarłych?, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.uslugipogrzebowegdynia.com.pl/blog/czy-w-polsce-jest-dozwolone-rozsypywanie-prochów-zmarlych>
27. Jak przechowywane są zwłoki w zakładach pogrzebowych?, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.pogrzebyconcordia.pl/blog/jak-przechowywane-sa-zwloki-w-zakladach-pogrzebowych>

28. Wymogi sanitarne dla domu pogrzebowego - Sterim.eu, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://sterim.eu/blog/wymogi-sanitarne-dla-domu-pogrzebowego>
29. Zakłady pogrzebowe pod lupą sanepidu. Długa lista zastrzeżeń - Money.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.money.pl/gospodarka/zaklady-pogrzebowe-pod-lupa-sanepidu-dluga-lista-zastrzezen-6928614446520992a.html>
30. Sanepid skontrolował zakłady pogrzebowe. Zarzuty są poważne - iGryfino, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.igryfino.pl/artukul/44669,lista-grzechow-zakladow-pogrzebowych-sanepid-oskarza>
31. Ujawnia, na czym oszczędzają żałobnicy. "Zasiłek pogrzebowy nie wystarczy" - Onet, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.onet.pl/styl-zycia/onetkobieta/ujawnia-na-czym-oszczedzaja-zalobnicy-zasilek-pogrzebowy-nie-wystarczy/sevxxv1,2b83378a>
32. Będzie zmiana zasiłku pogrzebowego po 14 latach. Branża zabiera głos - Money.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.money.pl/gospodarka/bedzie-zmiana-zasilku-pogrzebowego-po-14-latach-branza-zabiera-glos-7139185010174720a.html>
33. Polska Izba Branży Pogrzebowej za całkowitym zniesieniem zasiłku pogrzebowego., otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.polskiestowarzyszeniepogrzebowe.pl/pl/Aktualnosci/Polska-Izba-Branzy-Pogrzebowej-za-calkowitym-zniesieniem-zasilku-pogrzebowego>
34. Od 10 do 20 proc. droższe usługi pogrzebowe w 2025 r. Większa szara strefa w branży funeralnej. Zasiłek pogrzebowy nie 7 tys., a 4 tys. zł w 2025 r.? Polska Izba Branży Pogrzebowej ostrzega i apeluje o zmiany - Infor, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.infor.pl/prawo/nawosci-prawne/6757086,od-10-do-20-proc-drozsze-uslugi-pogrzebowe-w-2025r-apel-pibp.html>
35. Zasiłek pogrzebowy od 2026 r. - 7000 zł plus ew. dodatkowy zasiłek celowy. Waloryzacja wtedy, gdy inflacja przekroczy 5% - Infor, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.infor.pl/prawo/nawosci-prawne/6603490,zasilek-pogrzebowy-od-2026-r-7000-zl-plus-ew-dodatkowy-zasilek-celowy-waloryzacja-wtedy-gdy-inflacja-przekroczy-5.html>
36. Zasiłek pogrzebowy: jednorazowe świadczenie w wysokości 7000 zł. Od kiedy? Sejm za podwyższeniem zasiłku pogrzebowego - Infor, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.infor.pl/prawo/pomoc-spoleczna/zasilki/6707420,7000-zl-zasilku-pogrzebowego-od-kiedy-jednorazowe-swiadczenie.html>
37. Zasiłek pogrzebowy będzie wyższy. Sejm uchwalił nowe przepisy - GazetaPrawna.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/9794946,zasilek-pogrzebowy-bedzie-wyzszy-sejm-uchwalil-nowe-przepisy.html>
38. Rząd ogłosił zmiany w ważnym zasiłku. Branża ostrzega - Money.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.money.pl/gospodarka/rzad-oglosil-zmiany-w-waznym-zasilku-branza-ostzrega-7120907400805152a.html>
39. 7000 zł jednorazowej wypłaty po podwyżce. Nagle pojawiły się zastrzeżenia, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.rynekzdrowia.pl/Finanse-i-zarzadzanie/7000-zl-jednorazowej-wypłaty-po-podwyzce-Nagle-pojawily-sie-zastrzezenia,269208,1.html>
40. Podwyżka zasiłku pogrzebowego w Polsce - nowe przepisy 2026 - Helpfind, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://helpfind.pl/aktualnosci/prawo/nowy-zasilek-pogrzebowy-w-polsce-jak-zmiana-wplynie-na-rodziny>

41. Zasilek pogrzebowy 2025 r. i 2026 r. - Infor.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.infor.pl/prawo/pomoc-spoeczna/zasilki/6799743,zasilek-pogrzebowy-2025-r-i-2026-r.html>
42. W 2025 roku ma wzrosnąć do 7000 zł. MRPiPS idzie dalej: dodatkowe 2000 zł. Ale zgody w rządzie nie ma - Rynek Zdrowia, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.rynekzdrowia.pl/Finanse-i-zarzadzanie/W-2025-roku-ma-wzrosnac-do-7000-zl-MRPiPS-idzie-dalej-dodatkowe-2000-zl-Ale-zgody-w-rzadzcie-nie-ma,262964,1.html>
43. Patologia w branży pogrzebowej. W 3/4 firm to codzienność - PulsHR, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.pulshr.pl/prawo-pracy/patologia-w-branzy-pogrzebowej-w-3-4-firm-to-codziennosc,109383.html>
44. Branża pogrzebowa w Polsce. Diagnoza i wyzwania - Federacja Przedsiębiorców Polskich, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://federacjapredsiobiorcow.pl/raporty/branza-pogrzebowa-w-polsce-diagnoza-i-wyzwania/>
45. Ludzie się targują, są gotowi zrezygnować z trumny. Branża pogrzebowa nie pamięta tak trudnych czasów - Polskie Stowarzyszenie Pogrzebowe, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.polskiestowarzyszeniepogrzebowe.pl/pl/Aktualnosci/Ludzie-sie-targuja-sa-gotowi-zrezygnowac-z-trumny.-Branza-pogrzebowa-nie-pamiet-tak-trudnych-czasow>
46. PIBP: Podwyższenie zasiłku pogrzebowego: jesteśmy zadowoleni - Infor.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.infor.pl/prawo/pomoc-spoeczna/zasilki/6896104,pibp-podwyzszenie-zasilku-pogrzebowego-jestesmy-zadowoleni.html>
47. Nawet 12 tys. zł miesięcznie. Tyle zarabia się w branży pogrzebowej - Biznes o2, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://biznes.o2.pl/biznes/nawet-12-tys-zl-miesiecznie-tyle-zarabia-sie-w-branzy-pogrzebowej-6955891502877216a>
48. Branża pogrzebowa w liczbach – ciekawostki i statystyki - Calvarianum, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://calvarianum.eu/branza-pogrzebowa-w-liczbach-ciekawostki-i-statystyki/>
49. Rośnie popyt na zielone, ekologiczne pochówki również w Polsce | Miasto 2077, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.miasto2077.pl/rosnie-popyt-na-zielone-ekologiczne-pochowki-rowniez-w-polsce/>
50. Sekularyzacja w wersji polskiej - Klub Jagielloński, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://klubjagiellonski.pl/2019/06/29/sekularyzacja-w-wersji-polskiej/>
51. Nieetyczne praktyki branży funeralnej. „Klient w żałobie to łakomy kasek”. PIBP idzie na wojnę - Nowości Dziennik Toruński, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://nowosci.com.pl/nieetyczne-praktyki-branzy-funeralnej-klient-w-zalobie-to-lakomy-kasek-pibp-idzie-na-wojne/ar/c3-17892653>
52. Firmy pogrzebowe prowadzą w szpitalach nielegalną akwizycję? „Dalej handluje się ciałami” - Uwaga! TVN, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://uwaga.tvn.pl/reportaze/firmy-pogrzebowe-prowadza-w-szpitalach-nielegalna-akwizycje-dalej-handluje-sie-cialami-st7332614>
53. "Działają jak mafia". Odsłania szokujące kulisy branży funeralnej - WP Wiadomości, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://wiadomosci.wp.pl/szokujace-kulisy-branzy-funeralnej-dzialaja-jak-mafia-6895739206826752a>
54. Kodeks etyki pogrzebowej - Polskie Stowarzyszenie Pogrzebowe, otwierano: czerwca 6, 2025,

- <https://www.polskiestowarzyszeniepogrzebowe.pl/pl/content/download/9057/30033/file/Kodeks%20etyki%20PSP.pdf>
55. Pogrzebowy monopol i ponad dwukrotnie wyższe ceny? „Traktują cmentarz jak prywatny folwark” - UWAGA!, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://uwaga.tvn.pl/reportaze/pogrzebowy-monopol-i-ponad-dwukrotnie-wyzsze-ceny-traktuja-cmentarz-jak-prywatny-folwark-st7264692>
56. Współpraca PSP z UOKiK. Usługi pogrzebowe - Poradnik UOKiK, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://polskiestowarzyszeniepogrzebowe.pl/pl/Aktualnosci/Wspolpraca-PSP-z-UOKiK.-Uslugi-pogrzebowe-Poradnik-UOKiK>
57. PREZES URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW DELEGATURA UOKiK W KRAKOWIE, otwierano: czerwca 6, 2025, [https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf/43104c28a7a1be23c1257eac006d8dd4/e10692769f8f57ebc1257ec6007b9963/\\$FILE/RKR-12-2012.pdf](https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf/43104c28a7a1be23c1257eac006d8dd4/e10692769f8f57ebc1257ec6007b9963/$FILE/RKR-12-2012.pdf)
58. Usługi cmentarne a prawo ochrony konkurencji – polemika ze stanowiskiem wyrażonym w artykule „Świadczenie usług cmentarn”, otwierano: czerwca 6, 2025, http://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/77818/PDF/02_P_Adamczewski_Us%C5%82ugi_cmentarne_a_prawo_ochrony_konkurencji.pdf
59. decyzja dii-iii /33/2019 - PREZES URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW, otwierano: czerwca 6, 2025, [https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf/43104c28a7a1be23c1257eac006d8dd4/ec3f38c2e50d29edc1258463003ce43e/\\$FILE/DIH-III%2033.2019%20z%205%20sierpnia%202019%20r..pdf](https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf/43104c28a7a1be23c1257eac006d8dd4/ec3f38c2e50d29edc1258463003ce43e/$FILE/DIH-III%2033.2019%20z%205%20sierpnia%202019%20r..pdf)
60. Najczęstsze nieporozumienia przy współpracy z firmą pogrzebową. Jak ich uniknąć? - Kalla Zakład Pogrzebowy Warszawa, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://kalla.warszawa.pl/najczestsze-nieporozumienia-przy-wspolpracy-z-firma-pogrzebowa-jak-ich-uniknac/>
61. Cmentarze w przestrzeni polskich miast - MOST Wiedzy, otwierano: czerwca 6, 2025, https://mostwiedzy.pl/pl/publication/download/1/cmentarze-w-przestrzeni-polskich-miast_78671.pdf
62. Konferencja Branży Akcesoriów, Produktów i Usług Pogrzebowych - Funeral Expo, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://funeralexp.pl/wydarzenia/>
63. Polska Izba Branży Pogrzebowej: Strona Główna, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://polskaizbabranzypogrzebowej.com/>
64. Polskie Stowarzyszenie Pogrzebowe, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.polskiestowarzyszeniepogrzebowe.pl/>
65. Aktualności - Polskie Stowarzyszenie Pogrzebowe, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.polskiestowarzyszeniepogrzebowe.pl/pl/Aktualnosci>
66. Błędy i pomyłki w branży pogrzebowej / Aktualności - Polskie Stowarzyszenie Pogrzebowe, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.polskiestowarzyszeniepogrzebowe.pl/pl/Aktualnosci/Bledy-i-pomyłki-w-branzy-pogrzebowej>
67. POLMEDIQ z zarzutami od UOKiK za nieuczciwe praktyki. Jakież? - Infor.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.infor.pl/prawo/nawosci-prawne/5711834.polmediq-z-zarzutami-od-uokik-za-nieuczciwe-praktyki-jakie.html>
68. Kontrola Państwowej Inspekcji Sanitarnej? Sprawdź zasady! - Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Sierpcu - Portal Gov.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.gov.pl/web/psse-sierpc/kontrola-panstwowej-inspekcji-sanitarnej-sprawdz-zasady>

69. Raport - Stan Sanitarny Kraju - Główny Inspektorat Sanitarny - Portal Gov.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.gov.pl/web/gis/raport---stan-sanitarny-kraju>
70. Interwencja RPO - Rzecznik Praw Obywatelskich, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/kategoria-prawna-i-organizacyjna/interwencja-rpo>
71. Jak złożyć skargę do Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów? - RK Rodo, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://rkrodo.pl/jak-zlozyc-skarge-do-urzedu-ochrony-konkurencji-i-konsumentow/>
72. Pomoc dla konsumentów - Gov.pl, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://www.gov.pl/web/gov/skorzystaj-z-pomocy-dla-konsumentow>
73. Udzielanie porad i pomocy konsumentom - Warszawa 19115, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://warszawa19115.pl/-/udzielanie-porad-i-pomocy-konsumentom->
74. Finanse po śmierci członka rodziny - Rzecznik Finansowy, otwierano: czerwca 6, 2025, <https://rf.gov.pl/baza-wiedzy/najczestsze-pytania-i-odpowiedzi-faq/finanse-po-smierci-czlonka-rodziny/>